

De Korhaan

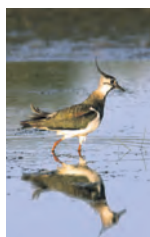
Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken

Jaargang 50, nummer 2
mei 2016

INHOUD

Van de voorzitter / van de redactie	3
De Kneu	4
Boekbespreking	7
Grote Zilverreiger	8
Grote Bonte Specht	10
De Kievit	12
Jaar van de Kievit	14
Interview Folkert de Boer	16
Oeverwaluwen in 2015	19
Eksterflats	22
Beste foto's van 2015	23
Kleine karekiet	27
Reportage Eempolderstelling	31
Adri Vermeule, de vogeltjesman	33
Hoe het de huizswaluwen verging in 2015	36
Wat zien ik?	38
Gedichten	39
Beheer vogeleiland bij de pier van Huizen	40
Ledenregister	40
Excursieverslag	41
Programma	42
Tijdschriften	44
Adressenlijst	47

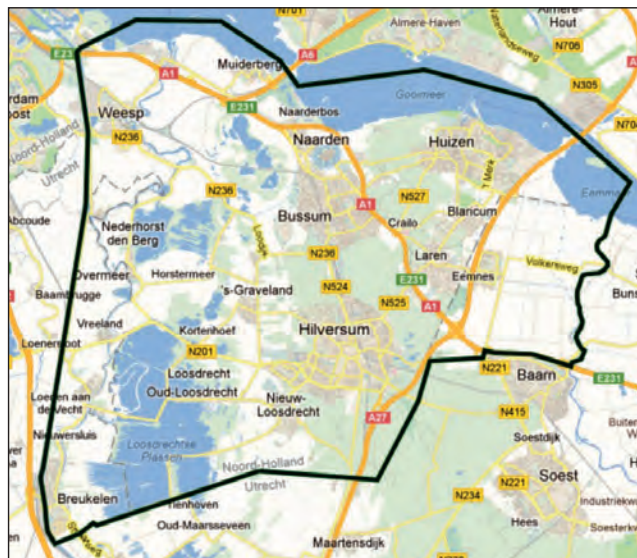

FOTO'S OP DE OMSLAG

De foto op de voorkant is van Bert Roelofs. Op pagina 12 en 13 schrijft Bert zelf een uitgebreide toelichting over deze kwetsbare bewoner van de Eempolders.

Op de achterkant een foto van de kempiaan van Frans van Lier. De laatste dertig jaar zagen we de kempiaan soms als doortrekker richting Friesland, nu zijn er maar liefst vijf broedparen in de polder.

Foto's omslag augustusnummer: de redactie zoekt (kleinst) -waterhoen en/of waterral

Het werkgebied van Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken

INFORMATIE

Contributie en lidmaatschap

De contributie van de vogelwerkgroep bedraagt minimaal €20,- per jaar. Het lidmaatschap is inclusief ons verenigingsblad De Korhaan. Leden uit één gezin, of samenwonenden kunnen huisgenoot-lid worden. De contributie is dan minimaal €7,- per jaar. Je ontvangt dan geen tijdschrift.

Opzeggen van het lidmaatschap vóór 1 november van het lopende kalenderjaar.

Schenkingen

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken is als ANBI aangemerkt en daardoor zijn uw giften onder voorwaarden aftrekbaar bij de belastingen. Daarnaast kunt u in uw testament een legaat opnemen ten gunste van de VWG. Het is gewenst dit wel met uw notaris te bespreken.

Verenigingsorgaan van
Vogelwerkgroep
Het Gooi en Omstreken
Verschijnt 4 x per jaar

jaargang 50,
nummer 2, mei 2016,
ISSN: 0929-8762

Redactie
Paul Keuning (hoofdredactie)
Dick Jonkers
Wobbe Kijlstra
Carla van Lingen
Jelle Hogenbirk, fotoredactie

Redactieadres
redactie@vwggooi.nl
Paul Keuning,
Stam 26
1275 CJ Huizen
035 - 526 8281

Ledenadministratie
ledenadministratie@vwggooi.nl
Egbert Leijdekker,
Dr. A. Kuyperslaan 18a,
1402 SC Bussum,
035 - 693 6093

Advertenties
In overleg met de redactie

Drukkerij
BakkerBaarn

Inleveren kopij
Uiterlijk: 5e van de maand januari,
april, juli of oktober

Het overnemen van artikelen is uitsluitend toegestaan na overleg met de redactie. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen te weigeren. De auteurs zijn zelf voor de inhoud van hun artikelen verantwoordelijk.

Van de voorzitter

Het zijn nu alweer de nodige weken na onze Algemene Leden Vergadering (ALV) van 17 maart. Tijdens deze vergadering is het besluit bekrachtigd om onze Korhaan vanaf nu in kleur uit te brengen met 4 in plaats van 5 edities per jaar. In dezelfde ALV is ook het besluit bekrachtigd om de stukken voor de ledenvergaderingen niet meer in De Korhaan op te nemen.

Hierdoor besparen we dermate veel pagina's tekst, dat er in de 4 edities nog evenveel pagina's per jaar beschikbaar zijn voor de overige artikelen als in de vijf edities waarin nog wel de ALV-stukken opgenomen waren.

Tijdens dezelfde ALV is ook groen licht gegeven voor het verder uitgewerkte programma en de bijbehorende begroting voor ons 50-jarig jubileum in 2017. Dat betekent, dat er in de komende maanden volle bak gewerkt kan worden aan de verder uitwerking

van het jubileumprogramma. Zie ook elders in deze Korhaan. We hopen dat we ook op jou kunnen rekenen, als we je vragen om op een of andere manier een steentje bij te dragen.

Weer wat nieuws: de vervolgcursus vogelherkenning. Op het moment van schrijven zijn 2 avonden en de eerste vogelzangexcursie alweer achter de rug. Een geweldig initiatief van Wouter Rohde, waarbij hij gelukkig ook snel ondersteuning kreeg van ervaren excursieleiders. Hierdoor kon deze cursus starten met maar liefst 50 enthousiaste deelnemers.

Houdt het dan nooit op?

Onlangs sprak ik een paar bestuursleden van de Vogel- en Natuurwacht Flevoland, waarbij zij spontaan meldden dat ze onder de indruk waren van de vele activiteiten in onze Vogelwerkgroep. Een medewerker van De Vogelbescherming vertelde mij ook dat hij onder de indruk was en vond onze nieuwe Korhaan in kleur fantastisch.

Een nieuw lid meldde mij, dat ze onze VWG zo gezellig vond en als een warm bad ervaarde.

Het klinkt misschien gek, maar het deed mij goed om dit te horen van mensen, die met een zekere afstand naar ons kijken. Soms zijn we met elkaar zo gericht op het bespreken van de tekortkomingen, of zo je wil verbeterpunten, dat je zou vergeten wat we als vereniging allemaal aan fantastische activiteiten ontplooiën. Daarbij is het ook prettig om te zien, hoeveel leden het ook daadwerkelijk leuk vinden om hun kleine of grote stenen aan het geheel bij te dragen.

Dat werkt aanstekelijk. Als je nu denkt, ik wil ook wel wat (meer) in de vereniging doen? Kijk dan goed om je heen en meld je aan bij die groep binnen onze club, waar je wel wat meer in zou willen doen. Maar uiteraard kan je hiervoor ook gewoon een van de bestuursleden benaderen.

Rest mij nu, om je veel lees en kijkplezier te wensen met deze mooie Korhaan.

Piet Spoorenberg

Van de redactie

Dank voor alle bijval die we kregen na het vorige gekleurde nummer van De Korhaan. Terecht kwamen er ook vragen binnen, of we het wel vol kunnen houden om op dit niveau door te blijven gaan. Eén keer de bal omhoog schoppen dat lukt met extra inspanning wel, maar de bal hoog blijven houden? Terwijl ik dit schrijven moet de maand april nog beginnen, maar er zijn nu al weer zoveel boeiende artikelen binnen gekomen. En ook verbaas ik mij over de kwaliteit van de foto's. Dat wij gewone amateurs dat voor elkaar krijgen! Dank voor de gedrevenheid van velen uit de fotowerkgroep. Ik hoef maar een

vogelsoort te noemen en binnen drie dagen komen er werkelijk kalenderplaten via de mail binnen. Ik heb er wel vertrouwen in dat met de medewerking die we tot nu toe krijgen, goed vooruit kunnen.

De redactie heeft er intussen een lid bij: Jelle Hogenbirk versterkt ons team vanaf dit nummer. Jelle is bedreven in het bewerken van kleurenfoto's, waar dat nodig is en zonder de werkelijkheid geweld aan te doen. We bedanken Hilde Veenstra voor haar werk bij de overgang van onze zwart-wit Korhaan naar dit mooie magazine. Bij onze blik naar de nabije toekomst vraag ik nog even aandacht

voor ons jubileum: dit is jaargang 50 maar pas in 2017 vieren we 50 jaar Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. Dat is geen fout, kijk maar: In 1967, toen we opgericht werden en nog 0 jaar waren, kwamen de Korhannen van jaargang 1 al uit. Jaargang en leeftijd van de vogelwerkgroep lopen dus altijd één jaar uit de pas. In het november-nummer kijken we uitgebreid terug op die voorbije jaren. Schroom niet om anekdotes, foto's uit de oude doos en andere boeiende gebeurtenissen uit die afgelopen 50 jaar op te diepen. Met uw herinneringen zullen we in september deze jubileumuitgave samenstellen.

Paul Keuning

Kneu

Foto: Hugo Weenen

De Kneu

Dick A. Jonkers

Signalement

Deze kleine vogel behoort tot de familie van de vinkachtigen en heeft een klein kegelvormig snaveltje. Het mannetje valt in de broedtijd op door het rode voorhoofd en borst, heeft een grijze kop en bruine rug. Daar heeft hij de volksnaam robijntje aan te danken. Bij het vrouwtje is geen rood aanwezig en zij is zowel boven als onder gestreept. Beide hebben wit in de staart

en vleugels. De vlucht is dansend, buiten de broedperiode vaak in groepjes, met een kwetterend geluid, dat ook wel gebabbel, of knutteren wordt genoemd.

Leefgebied

De kneu wordt in het algemeen aangeduid als een broedvogel van vrij open landschappen. Daar houdt hij zich op in niet al te hoge struiken en struvelen. Het kenmerk van die streken was, dat daarin kruidenrijke vegetaties te vinden waren. Als kerngebieden wor-

den in de literatuur vaak bos, heide en duin genoemd, maar daarmee worden de agrarische landschappen van vroeger tekort gedaan. Het betreft dan de gebieden, waar in de bovengenoemde voorkeurplekken broedgelegenheid was voor de agrarische revolutie in dit cultuurlandschap. Kruidenrijke akkerranden, overhoekjes en heggen verdwenen als sneeuw voor de zon. Hier speelde ook nog het gebruik van biociden en veranderingen van teeltkeuze een rol, zoals grote invloed van de oprukkende maïsteelt.

Landelijke populatieveranderingen

In 1908 vermeldt Snouckaert van Schauburg (1908), dat de kneu in 'grooten getale' broedt, vooral in de duinen en op de heidevelden, maar ook wel op andere terreinen. Zeventien jaar later schrijven van Oordt & Verwey (1925): 'Plaatse-lijk algemeene broedvogel, zoowel op diluvium als in het polderland'. Duidelijkheid over aantallen komt pas boven water in de perioden na de verschijning van landelijke broedvogelatlassen en broedvogel-monitoringprojecten. Voor 1973-1979 en 1979-1985 wordt het aantal broedparen geschat van 60.000 tot 130.000 paren (Verstrael in SOVON 2002). In 2005 staat aangegeven dat de stand van de populatie 40.000-50.000 paar bedraagt en er een afname is van 50-75%. In bos, heide en duin zouden de aantallen sinds het midden van de zeventig zijn afgenomen met 35 -50 %. In de agrarische gebieden bedroeg die vermoedelijk meer dan 60% (Van Beusekom et al. 2005). Ondanks alle negatieve berichten over de landelijke negatieve trend van de broedvogels gloort toch licht aan de horizon en lijkt het tijd te keren (Figuur 1). Deze figuur geeft de actuele situatie weer en is ontleend aan de website van Sovon (www.sovon.nl). Vanaf de stabilisatie in het begin van de deze eeuw is een significante toename vastgesteld met minder dan 5% per jaar. Deze verrassende ontwikkeling betreft het hele land. Per landschapstype -denk bijv. aan het cultuurlandschap- kan de situatie verschillen.

Provinciale en regionale ontwikkelingen

Aan Noord-Holland is de afname niet ongemerkt voorbij gegaan en wordt bevestigd door onderzoek in 1970-1990 (Scharringa et al. 2010). Rond 1990 werd het aantal broedparen voor de hele provincie geschat op 4500-6000. Voor 2005-2009 kwam men uit op een schatting van 3000-4500. De indexen van de broedvogelmonitoringprojecten (BMP) laten na 1990 een stabiele ontwikkeling zien (Scharringa et al. 2010). Regionaal gezien geldt dit niet voor het Gooi en het Vechtplassengebied en de Eempolders. Eind jaren tachtig

wordt beschreven, dat de populatie 251-1000 broedparen bedraagt (Jonkers et al. 1987). Hoewel er geen integrale inventarisatie is uitgevoerd van deze soort, bestaat aan de hand van in de regio uitgevoerde gebiedsinventarisaties de indruk dat de stand sterk gedecimeerd is.

Verspreiding

Kneuen komen als broedvogel in grote delen van het land voor, maar zijn nog het talrijkst in gebieden met veel bouwland en kruidenvegetaties in Noord-Nederland, Flevoland en Zeeland. Aaneengesloten bos wordt gemeden, het voorkomen in stedelijk gebied is doorgaans schaars en voorbehouden aan nieuwbouwwijken met veel groen. De landelijke verspreiding veranderde weinig sinds 1975. De aantallen kelderden echter. Voedselgebrek en verminderde nestgelegenheid lijken daarvan de veroorzakers te zijn. Vanaf half juli vormen zich groepen op voedselrijke plekken. Half september begint de trek, waarbij ook vogels uit noordoostelijk liggende landen passeren. De doortrekkers met grote aantallen valt in de eerste helft van oktober, waarna de trek eind oktober grotendeels voorbij is. In de winter zijn kneuen niet dik gezaaid en vooral te vinden bij de schaarse voedselrijke plekken in cultuurland. De eigen broedvogels vertoeven dan zuidelijker in Frankrijk, tot in Spanje of Marokko toe. De voorjaarstrek begint meestal half maart en piekt rond half april. Begin mei passeren de laatste trekkers.

Voedsel

De kneu is een echte zaadeter en gedijt dan ook het beste op plaatsen met veel kruiden en grassen. Daartoe behoren ook gras- en onkruidzaden die worden opgepikt van de van de grond en zaadjes van composieten en kruisbloemigen. Vroeg in de lente zijn vogelmuur, veldkers, vroegeling en varkensgras belangrijke voedselbronnen, later ook paardenbloem, brandnetel, distel en kaardenbol. In akkerbouwgebieden staan ook cultuurgewassen op het menu, zoals koolzaad, mosterdzaad en lijnzaad en hennep. De vetrijke zaden

van hennep zijn een geliefd onderdeel van het voedselpakket. Ook de nestjongen eten uitsluitend zaden. Met deze kennis in het achterhoofd, is het niet gek dat de kneu het vooral in het agrarische intensief gebruikte landschap slecht doet. Daar is in de huidige tijd veel minder voedsel te vinden dan vroeger. Onkruid wordt krachtig bestreden en op veel plaatsen zijn hagen verdwenen, die belangrijk zijn als rustplaats. Niet alleen in de broedtijd, maar ook in de winter vinden kneuen tegenwoordig minder voedsel. Er is vastgesteld, dat in Nederland de laatste vijftig jaar het aantal hier overwinterende exemplaren sterk is achteruitgegaan.

Het vrij is vrij eenvoudig en niet kostbaar om omstandigheden te creëren waardoor kneuen aangetrokken kunnen worden. De vogelwerkgroep kan hierbij een adviserende rol gaan spelen. Wie neemt het initiatief? In het boerenland kan dat door aangepast beheer met speciaal ingerichte akkerranden en veldjes, waar in winter en vroege voorjaar volop voedsel te vinden is. Dit is voor veel zaadeterende vogels een cruciale tijd, omdat de zaadvoorraad opraukt en veel voedselplanten nog niet zijn opgeschoten. Ook op bedrijventerreinen en op braakliggend terrein zijn gunstige plekken voor kneutjes te creëren, evenals in parken aan de randen van dorpen en steden. Dit kan door de vogels nestgelegenheid aan te bieden in de vorm van dichte struiken als sleedoorn en meidoorn en door 'onkruid' niet weg te spuiten, te schoffelen of onder te werken. Ook een vogel als de putter profiteert hiervan.

Volksnamen en wetenschappelijke namen

Hoe algemeen de kneu vroeger geweest moet zijn, blijkt uit het aantal volksnamen, die er aan zijn gegeven. In totaal kwam ik er 74(!) tegen in twee publicaties waarin volksnamen van vogels worden gegeven (Blok & Ter Steege 2008, Eigenhuis 2004).

Het is ondoenlijk om van al die namen te beschrijven hoe men er toe is gekomen. Daarom een greep uit de snoep-

pot. Robijntje is duidelijk en slaat op het rood wat de kneu bezit. Voor vlamsijs geldt dit ook. Kneutje is duidelijk. In het taalgebruik worden de namen kneu-teren of gebruikt, een substituut voor gezellig bij elkaar zitten, maar ook duidend op het babbelende gezang. Een heikneuter is figuurlijk een lomperd, of pummel. Heivink verwijst naar het leefgebied, rietscharretje echter niet. Die naam slaat op 'krassertje in het riet. Je zou die eerder verwachten voor de kras-sende rietzanger. Pilkneuter is een heel aparte. Die stamt uit de tijd dat men kneuen 'pilde', dat staat voor vetmes-ten, toen kneuen als lekkernij werden opgediend.

Iedere vogelsoort heeft een wetenschappelijke naam, die uniform is voor de hele wereld, maar door nieuwe inzichten soms verandert. Bij de kneu is dat drie keer gebeurd. Rond het midden van de 17e eeuw heette hij *Linaria rubra*, waar bij het eerste de betrekking heeft op hennep en het tweede op het rood, waarmee de borst en het voorhoofd van de vogel worden gesierd. De eerste afbeelding met deze van de kneu vond ik als een afbeelding van kopergravure in het boek van Schipper (1660).

Kneu

bron: internet

Slot

Al heel lang worden kneuen als kooi-vogel gehouden. Zij werden daarvoor aan de natuur onttrokken en met uit-eenlopen de vangmiddelen bemachtigd, bijvoorbeeld met lijmstokken. De wildzang verdween meestal in (buiten)-

volières, waarin ze zich ook konden voortplanten. Het vangen is gelukkig niet meer toegestaan. Toch worden soms nog vogelvangsters betrapt, die proberen kneuen te bemachtigen voor bloedverversing.

Geraadpleegde bronnen

Beusekom, R. van, Huigen, P., Hustings, F., Pater, K. de, & Thissen, J. 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion, Baarn
 Blok, H. & Ter Stege, H. 2008. De Nederlandse vogelnamen en hun betekenis. Leidsendam/ Bergboek, Zwolle: 242-243.
 Eigenhuis, K.J. Verklarend etymologisch woordenboek van de Nederlandse vogelnamen. Dutch Birding Association, Amsterdam: 288.
 Jonkers, D.A., Kole, R.A. & Taapken, J. (1987).

Vogels tussen Vecht en Eem. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum: 342-343.
 Oordt, G.J. van & Verwey, J. 1925 Voorkomen en trek der in Nederland in het wild waargenomen vogelsoorten. Leiden: 90.
 Scharringa, C.J.G., Ruitenbeek, W., & Zomerdijk, (Redactie). 2010. Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels 2005-2009. Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland (SVN), Landschap Noord-Holland: 374-375
 Schipper. I.I. 1660. 309 afbeeldingen van vogelen in koper gesneden uit J. Jonstons naeuwkeurige beschrijving van de natuur. Reprint. Snouckaert van Schauburg, R.C.E.G, 1908.

Avifauna Neerlandica. Lijst der tot dusverre in Nederland in wilden staat waargenomen Vogelsoorten. Meijer & Schaafsma, Leeuwarden : 13.
 Swanenberg, J. 2002. Brabants gebekt. Nijmegen. Lezing over de fauna in het Woordenboek Brabantse Dialecten (WBD).
 Verstrael, Th. 2002. Kneu *Carduelis cannabina* pp. 476-477 in SOVON Vogelonderzoek 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. - Nederlandse Fauna 5. Nationaal Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey- Nederland, Leiden

Rectificatie

In het artikel 'Goudplevieren en een bunker in de De Korhaan 50(1): 37 zijn helaas twee storende fouten geslopen. In de derde kolom moet op regel 13 voor het woord maker Gerardus Lanphen worden ingevoegd en bij de foto op dezelfde pagina dient de naam *Bé Wolff* te worden vervangen door *Gerardus Lanphen*.

BOEKBESPREKING

Achilles Cools

Vleugels

Paul van der Poel

Ik las reeds met plezier eerdere boeken van Achilles Cools, zoals 'De kauwentuin' en 'Kauwen in de spiegel'. Bij een bezoek aan de boekwinkel viel mijn oog op 'Vleugels' met het fraaie portret van een bonte vliegenvanger op de omslag. Bij het bladeren in het boek van deze veelzijdige kunstenaar uit Vlaanderen was ik verrukt van de prachtige illustraties van zijn hand, die bestaan uit schilderijen of delen daarvan. Toen het begon te winteren ben ik ook de korte hoofdstukken gaan lezen, waarbij ieder stuk een illustratie heeft. Deze hoofdstukken bestaan uit een soort dagboekverslagen, bespiegelingen over de toestand en achteruitgang van de ecosystemen die getuigen van zijn betrokkenheid. Daarbij gebruikt hij een

fraaie en aangename schrijfstijl. Voor iedereen die geïnteresseerd is in de natuur en vogels in het bijzonder is dit boek een aanrader. Een boek uit dit genre zullen de meeste mensen misschien niet zo snel herlezen, maar zeker wel zo nu en dan ter hand nemen om te genieten van de prachtige illustraties.

Cools, A. 2010.

Vleugels

Uitgeverij Atlas, ISBN 9789045016238

De stadsvogelaar & andere verhalen Dick A. Jonkers

Vogels binnen de bebouwing, meestal stadsvogels genoemd, krijgen steeds

meer aandacht en erkenning. Sovon heeft al enige tijd de projecten Meetnet Urbane Soorten (MUS) en Tuinvogeltelling. Vogelbescherming organiseert jaarlijks de Nationale Tuinvogeltelling, heeft vrijwillige stadsvogeladviseurs en een stadsvogel-specialist in dienst. Hij is de auteur van het hierna te bespreken boek en voelt goed aan hoe belangrijk het is belangstelling te kweken voor het doen en laten van stadsvogels, wat hun bescherming ten goede kan komen. Het genieten van waar hij mee bezig is komt naar voren in zijn schrijfsels. Van jongs af aan is hij begeistert door

zijn studieobjecten. In ruim veertig korte verhalen, in de ik vorm geschreven, schetst hij niet alleen zijn ervaringen met hen, maar eveneens het al dan niet reageren van mensen op hun aanwezigheid. Het geheel is een soort verzameling van cursiefjes, beschrijving van gebeurtenissen uit zijn dagelijkse leven en die met mensen en vogels. Daarbij worden persoonlijke ontboezemingen niet geschuwd.

Als strooigoed zijn door het boekwerkje gecursiveerde Engelse woorden te vinden, die soms betrekking hebben op vogels. Hier en daar zijn in zwart-wit afgedrukte schetsjes opgenomen.

Louwe Kooijmans, J. 2016.

De stadsvogelaar en andere verhalen.

Uitgeverij Aspekt, Soesterberg. ISBN 9789 461 1539182. 107 p.

Het voorkomen van de grote zilverreiger in de westelijke Eempolders

Jan de Mooij

In het grootste deel van de twintigste eeuw was de grote zilverreiger in Nederland een dwaalgast, die hooguit eens in de tien jaar werd waargenomen. Aan het eind van die eeuw namen de aantallen toe, maar nog maar twintig jaar geleden waren er in heel Nederland maximaal 20 exemplaren aanwezig. In de Oostvaardersplassen waren er toen al enkele broedparen. Die vogels waren kennelijk behoorlijk honkvast, want pas in 1999 werd voor het eerst één grote zilverreiger bij onze tellingen gemeld.

Grote zilverreiger

Hugo Weenen

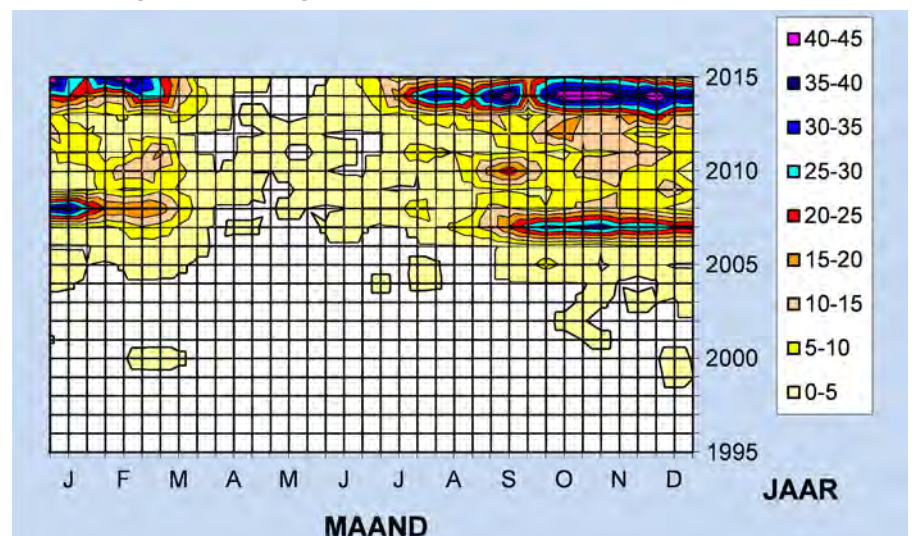
Na 1999 werden er elk jaar wel één of meer waargenomen, maar tot eind 2004 nooit meer dan één tegelijk. Figuur 1 en 2 tonen de verder ontwikkelingen. Eerst kwamen twee jaren met wat meer waarnemingen, ook van iets grotere aantallen, maar in het najaar van 2007 stegen de aantallen opeens explosief. Dat jaar waren er erg veel veldmuizen, en kennelijk trok de overvloed aan prooien van heinde en ver grote zilverreigers aan. Hier blijkt natuurlijk ook uit dat grote zilverreigers niet alleen vis en kikkers eten, maar ook kleine zoogdieren als ze die te pakken kunnen krijgen. Hetzelfde geldt trouwens voor blauwe reigers.

Na de piek in de winter van 2007 /2008 namen de aantallen weer af maar ze

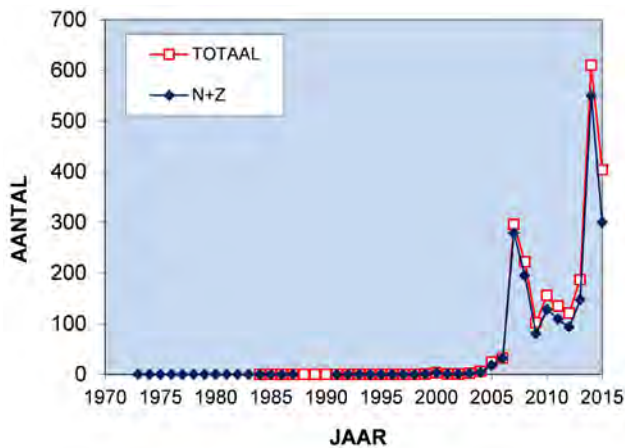
weer toe tot recordwaardes. Ook in het begin van 2015 waren er nog erg veel veldmuizen, maar daarna leek deze plaag in de Eempolders afgelopen. In de tweede helft van 2015 liepen de aantallen daardoor weer terug. De aantallen bleven echter wel duidelijk hoger dan in eerdere 'normale' jaren. We moeten afwachten of dit betekent dat de aantallen in de toekomst nog verder zullen toenemen.

Opvallend is het piekje in september 2010. Dit piekje treedt ook op bij de blauwe reiger, de buizerd en de torenvalk. Vroeger waren er ongeveer om de drie jaar muizenjaren, dus ongeveer op dat moment zou je het begin van het volgende muizenjaar verwachten. Is in 2010 de toename van het aantal veldmuizen in de kiem gesmoord?

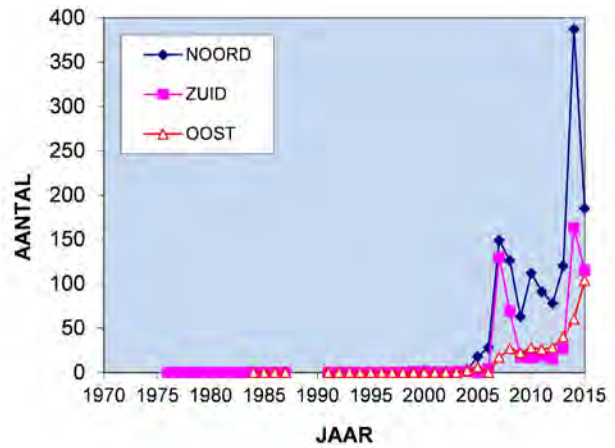
bleven op een veel hoger niveau dan voorheen hangen. Dit duurde tot er in 2014 weer een muizenjaar optrad. De aantallen grote zilverreigers namen

Figuur 1 Samenvatting van alle telresultaten voor de grote zilverreiger

Figuur 2 Totaal aantal getelde grote zilverreigers per jaar

Figuur 3 Totaal aantal getelde grote zilverreigers per telgebied per jaar

aantallen, maar in het najaar van 2007 stegen de aantallen opeens explosief. Dat jaar waren er erg veel veldmuizen, en kennelijk trok de overvloed aan prooien van heinde en verre grote zilverreigers aan. Hier blijkt natuurlijk ook uit dat grote zilverreigers niet alleen vis en kikkers eten, maar ook kleine zoogdieren als ze die te pakken kunnen krijgen. Hetzelfde geldt trouwens voor blauwe reigers.

Na de piek in de winter van 2007 /2008 namen de aantallen weer af maar ze bleven op een veel hoger niveau dan voorheen hangen. Dit duurde tot er in 2014 weer een muizenjaar optrad. De aantallen grote zilverreigers namen weer toe tot recordwaardes. Ook in het begin van 2015 waren er nog erg veel veldmuizen, maar daarna leek deze plaag in de Eempolders afgelopen. In de tweede helft van 2015 liepen de aantallen daardoor weer terug. De aantallen bleven echter wel duidelijk hoger dan in eerdere 'normale' jaren. We

moeten afwachten of dit betekent dat de aantallen in de toekomst nog verder zullen toenemen.

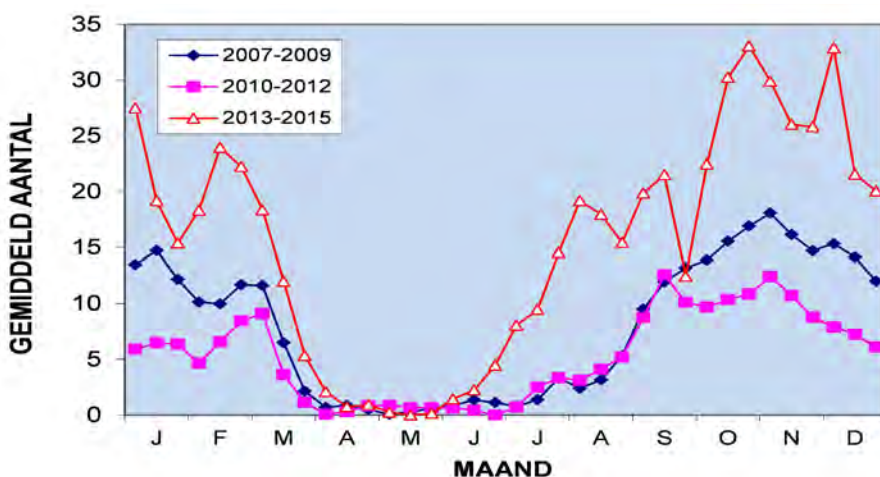
Opvallend is het piekje in september 2010. Dit piekje treedt ook op bij de blauwe reiger, de buizerd en de torenvalk. Vroeger waren er ongeveer om de drie jaar muizenjaren, dus rond dat moment zou je het begin van het volgende muizenjaar verwachten. Is in 2010 de toename van het aantal veldmuizen in de kiem gesmoord?

Figuur 3 geeft de verdeling van de aantallen over de telgebieden. Hieruit blijkt dat buiten de muizenjaren het aantal grote zilverreigers in telgebied Noord veel hoger is dan in de andere gebieden. Als we corrigeren voor de oppervlakte van de gebieden blijkt echter dat de dichtheid in de Oostermeent vergelijkbaar is met die in Noord. Het valt verder op dat in de muizenjaren de aantallen in Zuid relatief veel sterker toenamen dan in de andere gebieden. Dit suggereert

dat buiten de muizenjaren, als de reigers vooral in en bij de sloten foerageren, er in de Zuidpolder te Veld relatief weinig voedsel beschikbaar is.

De presentie van de grote zilverreiger gaat rond 2005 in een paar jaar van minder dan 10% naar ongeveer 80%. Daarna is er nauwelijks meer sprake van een toename. Deze soort ontbreekt in meestal in april en mei, maar in de andere maanden is hij tegenwoordig bijna altijd aanwezig.

De verdeling over het jaar laat zien dat er in april en mei bijna geen grote zilverreigers worden gezien. Aangenomen mag worden dat ze dan in de broedkolonies verblijven. Het ligt voor de hand om daarbij de kolonie Oostvaardersplassen te denken, maar het schijnt dat in de winter een groot deel van de grote zilverreigers in Nederland uit oost- of midden Europa komt. Alleen in 2014 en 2015 waren behoorlijke aantallen aanwezig vanaf eind juni. In de eerdere jaren begon de toename pas in juli. Van oktober tot en met februari zijn de aantallen mijn of meer constant. Er viel geen muizenjaar in de periode 2010-2012, vandaar dat de aantallen toen lager waren. Bedacht moet worden dat we in deze grafiek maar over drie jaar middelen (het heeft geen zin om jaren mee te nemen, waarin er nauwelijks grote zilverreigers waren), zodat toevallige afwijkingen in een bepaald jaar een flinke invloed kunnen hebben.

Figuur 4 Gemiddeld aantal grote zilverreigers per decade voor drie periodes van drie jaar

Referenties
 Bijlsma, R.G. Hustings, F en Camphuysen, C.J., 2001 *Algemene en schaarse Vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2)* GMB Uitg./ KNNV Uitg. Haarlem/Utrecht

Waarnemingen van de grote bonte specht in 2015

Huib Casander & Dick A. Jonkers

Mannetje grote bonte specht

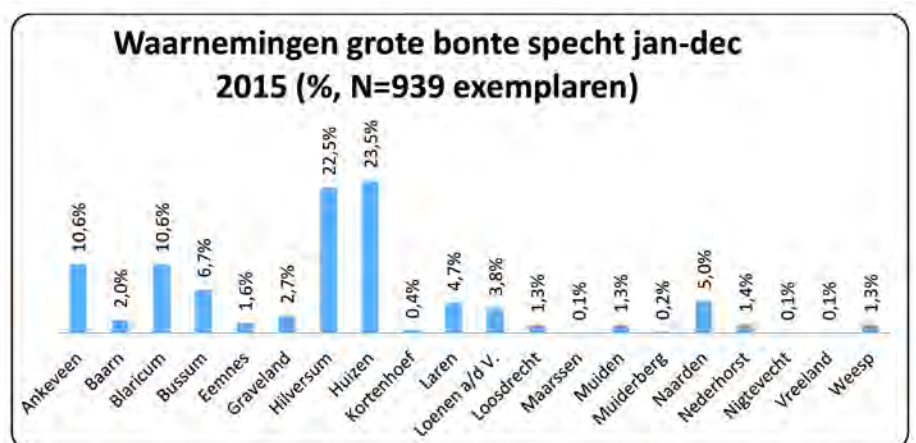
De plek onder de smidse, waar de zaden uit de dennenappel werden gebeiteld
foto Dick A. Jonkers

Het jaar van de grote bonte specht is af gesloten. Ruim 900 waarnemingen zijn doorgegeven in 2015. De keuze voor deze Vogel van het jaar in 2015 is dus aangeslagen. Van waarnemer-moeheid was kennelijk geen sprake, want vanaf begin november zijn nog 123 grote bonte spechten doorgegeven.

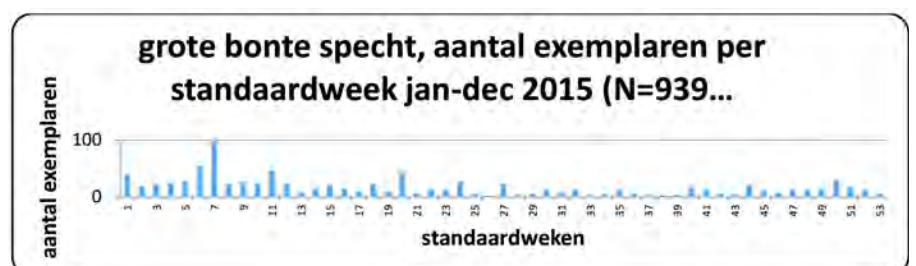
Allerlei typen waarnemingen zijn doorgegeven, roepende exemplaren (tsjiek), klimmende en tikkende timmer-aars en bezoekers van voertafels. Ook aangetroffen spechten-smidse zijn gemeld, evenals andere bijzonderheden.

foto's 1 en 2 (naast elkaar)

In de grafiek (Figuur 1) springen Hilversum en Huizen er duidelijk bovenuit. Dit kan het gevolg zijn van waarnemer-activiteit, zowel in de woonplaats als daarbuiten. Om daarover duidelijkheid te krijgen zou er een aparte analyse moeten worden gedaan. Blaricum en Ankeveen staan op de tweede plaats; Laren, Loenen a/d Vecht en Naarden op de derde plaats.

Figuur 1 Aantal waarnemingen (%) per gemeente

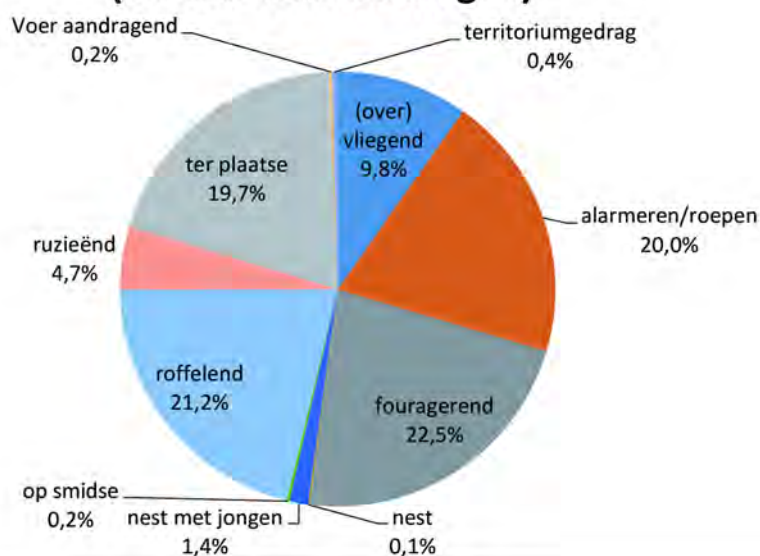
Figuur 2 Waarneming per week uitgesplitst

Activiteiten

Wat deden de spechten die we met onze waarnemingen doorgaven? De categorie 'ter plaatse' staat voor de meldingen, waarbij alleen de plek van waarneming was aangegeven. De taartpunten met 'alarmeren/roepen', 'roffelen' en die van 'foerageren' gaan vrijwel

gelijk op, met een percentage van rond de 20%. Met deze bezigheden vallen de grote bonte spechten het meest op. De kleine 10% 'overvliegers' zijn gelukstreffers. Ruziënde zie je bijna alleen wanneer territoria gevormd worden, en die periode is beperkt. Ook het tijd-

Aantal waarnemingen Grote bonte specht per gedrag jan-dec 2015 (N=929 waarnemingen)

Figuur 3 Gedrag Grote Bonte Specht

vak waarin jongen zich manifesteren is maar kort. Ze zijn dan luidruchtig, de nestplaatsen zijn dan eenvoudig op te sporen, maar het doel was ditmaal geen nestinventarisatie. Het aantal aange-troffen spechtensmidse was beperkt.

Waarnemingen per week

Zonnig en zacht weer draagt bij aan spechtenactiviteiten, dat gebeurde begin januari. En ook vanaf 10 februari was er een zuidelijke stroming, die zachte lucht aanvoerde, waarop de spechten reageerden. In week 11 met op 16, 17 en 18 maart een zuidelijke stroming, waarin zachte lucht werd aangevoerd met maxima tot wel 18°C. Er zat toen ook een piek in de waarnemingen. Waren de waarnemers toen extra actief, of reageerden de spechten op het weer? In week 20, dat is de derde week van mei, zagen we een opleving in de waarnemingen, die veroorzaakt kan zijn doordat de spechten druk in de weer waren met het aanslepen van voedsel voor hun broedsels.

Voedsel

Het overgrote deel van de waarnemers verstreekte geen gegevens over voedsel. In figuur 4 worden de volgende items gemeld:

Voedselitem	Aantal	Voedselitem	Aantal
Dennenappel-kegel	2	pindakaas	21
dennenkegel	1	voedselsilo	1
grove den	1	smidse	1
lariksappel	1	vetbol	36
pinda	4	Voerplank/ -tafel	4

figuur 4 Waar werden foeragerende grote bonte spechten aangetroffen?

Varia

Er zijn grote bonte spechten gesignaleerd, die op de volgende objecten zaten te roffelen: een metalen paal, lichtarmatuur van lichtmast (3x): de kunststof bovenkap van de straatverlichting vormt voor de specht een goed bruikbare klankkast.

In Ankeveen vloog een specht tegen een ruit, beschadigde zijn vleugel, ging toen rusten op een boomstam, maar kon niet meer vliegen. De vogel is daarna naar het Vogelhospitaal in Naarden gebracht. Ook zijn elders drie andere spechten tegen ruiten gevlogen, zij konden wel weer verder vliegen. Enkelen hebben op grond roepen/roffelen territoria kunnen vaststellen.

In één bosperceel werden 8 à 10 territoria met grote waarschijnlijkheid vastgesteld. Vier keer werd melding gemaakt van broedgevallen.

Raamslachtoffers

In Ankeveen vloog een specht tegen een ruit, beschadigde zijn vleugel, ging toen rusten op een boomstam, maar kon niet meer vliegen. De vogel is daarna naar het Vogelhospitaal in Naarden gebracht. Ook zijn elders drie andere spechten tegen ruiten gevlogen, zij konden wel weer verder vliegen.

Territoria, broedgevallen

Enkelen hebben op grond roepen/roffelen territoria kunnen vaststellen. In één bosperceel werden 8 à 10 territoria met grote waarschijnlijkheid vastgesteld.

De kievit

Bert Roelofs

De kievit heet in wetenschappelijke termen 'Vanellus vanellus', wat zoveel betekent als 'ijdelruitje'. De Nederlandse naam 'kievit' is een klanknabootsing van de roep van de vogel, zoals ook bijvoorbeeld bij de tjiftjaf het geval is. In het Duits is het de 'Kiebitz', in het Engels 'Lapwing', in het Frans 'Vanneau huppé', in het Vlaamse taalgebied 'kieviet' of 'vaneel' en last but not least in het Fries 'Ljip'. Er zijn hele reeksen streeknamen, voor beide seksen vaak nog verschillend. Het geslacht Vanellus telt iets meer dan 20 soorten en behoort bij de 66 leden tellende familie van de kieviten en plevieren (de Charadriidae), die zijn onder gebracht in de orde van de momenteel 379 steltloperachtigen (de Charadriiformes).

De kievit houdt van weinig begroeiing

Foto: Bert Roelofs

Deze weidevogel is ongeveer 30 centimeter groot, haalt met de brede en afgeronde vleugels een spanwijdte tot ongeveer driekwart meter en weegt anderhalf tot drie ons. Het winter- en zomerkleed verschillen blijkbaar subtiel; in de zomer zijn de rug en bovenkant

van de vleugels heel donkergroen (bij donker weer zwart ogend) en zie je bij zonnig weer juist allerlei paarse, blauwe en koperen tinten, terwijl in de winter het donkere groen lichter van kleur is geworden en de veerranden geel zijn. De buik en stuit zijn wit. Aan zowel

de boven- als onderzijde van de vleugels is een witte eindrand zichtbaar. Is de bovenkant van de vleugel bijna geheel donker, de onderkant is zwart en wit gekleurd. Het mannetje heeft een zwarte band op de borst die via de keel als streep doorloopt tot onder het oog; bij het vrouwtje is de borst ook zwart, maar is de keel zwart-wit gespikkeld. Een juveniel heeft een overwegend wit gekleurde kop, behoudens het donkere petje en een grijze vlek rond het oog. Het mannetje heeft over het algemeen minder wit op de kop dan het vrouwtje. De poten zijn rood, de kleine snavel is zwart. En wie schetst mijn verbazing toen ik voor de eerste keer een kievit zich zag bukken en er plots een kokette oranje-rode onderbroek tevoorschijn kwam. U zult begrijpen dat ik snel de blik beleefd heb afgewend. Nog een ander leuk weetje; het kuifje van het mannetje is langer dan dat van het vrouwtje (verschil moet er zijn, als u het mij vraagt) en zou zomers langer zijn dan in de winter. Dat was me eerlijk gezegd in het veld nog niet opgevallen.

De kievit voedt zich met regenwormen, insecten(larven) en plantaardig voedsel. Ze jagen op zicht. Geregeld zie je ze net als kokmeeuwen een soort van tapdansen; ze lokken zo de wormen omhoog. Als een kievit jongen heeft en er een vos of andere predator in de buurt komt, dan vertoont de kievit de gebruikelijke afleidingstruc van de plevieren, namelijk doen alsof je een gebroken vleugel hebt en scheef hangend weg strompelen. Al doende wordt de rover zo ongemerkt weg gelokt van de kostbare jongen. En als dan bijvoorbeeld het

'kievit in de bocht'

Foto: Hugo Weenen

vosje denkt te kunnen toehappen, dan blijkt er plotsklaps sprake van een wonderbaarlijke genezing en verrijst de kievit als het ware uit de aanstaande dood. Deze licht prozaïsche beschrijving kan echter niet verhullen dat de leefomstandigheden van de kievit in Nederland al lang geen rozengeur en maneschijn meer zijn. Een aantal van u zal wellicht al een angstige huivering hebben ervaren bij het lezen van het woord 'weidevogel', want dat voorspelt doorgaans in Nederland (en helaas ook voor de ons omringende landen) weinig goeds voor de broedgelegenheid en het succes ervan. Volgens gegevens van Sovon nam het aantal kieviten in kievit bolwerk Friesland deze eeuw met bijna 3 procent per jaar af en zijn er daar nu 40% minder dan 20 jaar geleden. Als negatieve factoren noemt Sovon eind 2015 'intensivering van de landbouw, predatie, opwarming door het klimaat, afname van het broedhabitat en jachtdruk op Kieviten in de zuidelijke lidstaten'. Net als in 2015 mogen er dan ook in 2016, HET JAAR VAN DE KIEVIT, in Friesland geen eieren van de kievit geraapt worden. Over geheel Nederland is de stand in de laatste 25 jaar gehalveerd, gemiddeld dus een achteruitgang van 2% per jaar; en die achteruitgang versnelde zich de afgelopen 10 jaar met een jaarlijks gemiddelde van -5%. Het aantal geschatte broedvogels in Nederland in 2013 lag tussen 145.000 en 210.000. Laat u zich in deze niet verblinden door de massale aanwezigheid van kieviten tijdens de trektijd en de wintermaanden; dan is

het krimpend bestand van 'onze' vogels namelijk rijkelijk aangevuld met om en nabij een half miljoen noordelijk van ons land broedende vogels, die in grote groepen over een breed front met de vorstgrens naar zuidelijker gematigder oorden zijn getrokken. Mondiaal gezien staat de kievit momenteel nog te boek als 'bijna bedreigd', maar is er weinig meer nodig om die status te veranderen in 'bedreigd'. Als ik de verschillende inventarisatierapporten over de Eempolders goed lees, dan stak de ontwikkeling van de kievit populatie daar lange tijd heel positief af tegen de landelijke trend; er was lange tijd eerder sprake van een voorzichtige groei dan van terugloop, maar in het rapport over 2015 lees ik helaas wel het woordje 'minder'. Wellicht kan de positieve trend zich de komende maanden weer herstellen.

Naar het schijnt maakt het mannetje soms tot wel 10 onopvallende nesten, gevormd door een ondiep kuiltje, en vervolgens legt het vrouwtje in een dag of vijf doorgaans vier eieren in het door haar verkozen nest. Als er in de vroege fase iets mis gaat legt het vrouwtje vaak een tweede legsel; er zijn gevallen van vier legsels bekend. Het bebroeden van de eieren duurt een kleine vier weken en na het uitkomen duurt het minimaal vijf weken voor de jongen vliegvlug zijn. Het broedseizoen duurt overigens van medio maart tot juli. De laatste 10 jaar werd het eerste kievitsei in Nederland gevonden tussen 3 maart (2008, in de Eemnesser Maatpolder) en 21 maart (2013, in Ede). Het eerste ei van 2016 werd op 9 maart gevonden in de omgeving van Sint-Oedenrode en om te voorkomen dat dit gegeven een volksofstand zou kunnen ontketenen wil ik met klem benadrukken dat ik er echt zeker van ben dat dat eitje niet op een laagje ham in een pannetje is geëindigd. Wellicht is het best een leuk plan om ergens in de loop van dit jaar vanuit onze vogelwerkgroep in het kader van ons 50-jarig bestaan een raadgevend referendum te organiseren over de vraag of de Friezen hun traditie moeten kunnen voortzetten of niet.

Tijdens een wandeling langs de waaien in de Eemnesserpolder zag ik een aantal jaar geleden een jong vogeltje zwemmen. Ik had absoluut geen enkel idee wat het was; de snavel was niet

eend-achtig en voor een meerkoet- of waterhoenjong was het beestje veel te licht gekleurd. Welke watervogel was het dan wel? In opperste vertwijfeling ging ik thuis in mijn boeken aan het zoeken. Bij toeval zag ik al bladerend een foto van een jonge kievit en daarmee werd mijn mysterie meteen opgelost. Die zwemmer bleek een heuse juveniele kievit. Wilt u allen zo vriendelijk zijn mijn schaamtevolle onwetendheid van destijds niet aan de grote klok te hangen en me er ook vooral niet over aan te spreken.

U ziet, de kievit blijft mij verbazen. En dan heb ik het nog niet gehad over de baltsvluchten, die ik afgelopen week weer heb mogen aanschouwen, terwijl ik smienten en wintertalingen aan het fotograferen was in de Balgzandpolder. Een aantal mannetjes was daar boven een meertje aan het stuntvliegen. Het ene moment wentelden ze als een Engelse Spitfire door de lucht, regelmatig op hun kant vliegend, met horizontale en verticale salto's, volop zoiets als 'peewit' of 'tjoewiet' schreeuwend; en het andere moment zag ik ze als Japanse kamikazepiloten zowat loodrecht naar beneden knallen, om zich dan vlak boven het water toch te bedenken dat er nog wat kleine kievitjes gemaakt moesten gaan worden en dus op het laatste moment toch maar op te trekken. Het kan verbeelding zijn, maar volgens mij zag ik de eendjes regelmatig met een blik van 'pedante ijdeluitige druktemakers' verstoord en geïrriteerd opkijken.

Literatuur:

Weidevogelbeschermingsgroep Westelijk Eemgebied RESULTATEN-VERSLAG 2015

Het voorkomen van de Kievit in de Eempolders, Jan Mooij, juli 2007

RESULTATEN VAN WEIDEVOGELINVENTARISATIES IN DE NOORDPOLDER EEMLAND (EEMNES), DE KAMPEN (BLARICUM) EN OBJECT DE SLAAG (HOOGLAND) IN 2013. Subgroep Avifauna - Dick A. Jonkers

Internet: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Kievit>

<https://www.sovon.nl/nl/actueel/nieuws/kievit-ongunstige-staat>

Jaar van de Kievit, werk aan de winkel

Wobbe Kijlstra

Het jaar 2016 is uitgeroepen tot het jaar van de Kievit. Niet om de Kievit in het zonnetje te zetten, daar is niet zoveel reden toe. Het gaat slecht met de Kievit in Nederland en dat komt waarschijnlijk omdat er niet voldoende kuikens groot worden. Er is dus werk aan de winkel.

Hoezo slecht met de Kievit, zult u wellicht denken, in de Eempolders zitten er genoeg, in de wintermaanden soms wel enkele duizenden en in de zomer wordt er toch het nodige gebroed. De Eempolders worden dan ook al snel genoemd als een van de gebieden waar het nog goed toeven is voor de Kievit en andere weidevogels. Goed beheer, samenwerking tussen vrijwilligers en boeren en de verbinding met een natuurgebied zorgen voor een weidegebied waar vogels van houden. In De Korhaan doen we hier geregeld verslag van. Ook in de Eempolder is het echter de vraag of het echt zo goed gaat.

Kievit in baltsvlucht

Foto: Hugo Weenen

Uit landelijk onderzoek blijkt dat per jaar minimaal 0,8 jong per paar Kieviten moet overleven om de stand van de soort op niveau te houden. Gegevens uit de praktijk geven aan dat dit slechts 0,25 jong per paar is en absoluut onvoldoende om de Kievit op langere termijn in groten getale te kunnen blijven zien. Voldoende reden om het jaar van de Kievit te gebruiken voor onderzoek. Onderzoek naar het meten van voedsel, waarover in De Korhaan van februari al het een en ander is verteld maar ook onderzoek naar de overlevingskansen van de jonge Kievit.

Tijdens de voorjaarsbijeenkomst van de weidevogelbeschermingsgroep stond naast de praktische zaken, waaronder de werkafspraken voor het nieuwe seizoen, het onderzoek van Sovon naar de overlevingskansen van de kuikens centraal.

Je hoeft de weidevogelbeschermers niets te vertellen over hoe en waar de nesten van de weidevogels zitten. Dat weten ze als de beste en wordt per boer keurig bijgehouden. Alle gegevens worden door Frits During tot een jaarverslag verwerkt waaruit de ontwikkelingen goed zichtbaar zijn. Vorig jaar was, na het goede jaar 2014, sprake van een terugval. Dat kwam vooral door de grote predatie van de nesten.

We weten al veel. Zo is er ook deelgenomen aan een onderzoek om te kijken of met behulp van insectenvallen gemeten kan worden hoeveel voedsel beschikbaar is voor de jonge kuikens. Hoeveel jongen de gevaarlijke eerste weken overleven en daadwerkelijk groot worden, is minder bekend.

Je zult maar een jonge Kievit zijn en de eerste stapjes buiten het nest zetten. Wankel ga je op zoek naar voedsel, je

maag knort. Gelukkig zijn je ouders in de buurt om je te waarschuwen voor gevaren. Je beseft het niet maar alles moet passen. In de eerste weken van je leven eet je wel meer dan 10.000 beestjes en die moeten er wel zijn, liefst op snavelhoogte, anders pik je mis en sterf je van de honger. Eten, eten en gegeten worden. Ondertussen loert er overal gevaar. Je ouders doen hun best maar kunnen niet alles voorkomen. De boerderijkat, blauwe reiger, ooievaar en hermelijn zijn de gevaarlijkste op de lange lijst met predatoren. De peuterperiode van de Kievit is allerm minst een geplaveide weg. Het is hard werken en mazzel hebben, zeker wanneer je bijvoorbeeld een kruidenrijk perceel in de buurt hebt. Logisch dat Sovon meer wil weten over de overleving van de kuikens en het jaar van de Kievit wil benutten voor dit onderzoek.

Kievit in een kleurrijk veld

Foto: Frieda van den Berg

Onderzoekopzet

In het onderzoeksproject is het de bedoeling de overleving van de kievitskuikens in verschillende onderzoeksgebieden te volgen. De condities per onderzoeksgebied verschillen: gras, zand, veen, of klei. Al, dan geen maatregelen. Door die voorwaarden te vergelijken, ontstaat inzicht in wat gedaan kan worden om de overlevingskansen van de kuikens te bevorderen. Het idee is per gebied kievitskuikens te ringen met kleurringen, voorzien van een vlaggetje met twee letters, zie afbeelding. In de weken daarna kunnen de jongen dan redelijk eenvoudig gevolgd worden.

Tess van de Voorden van het Vogel-trekstation in Wageningen licht de opzet van het onderzoek toe. Het is de bedoeling de jongen gelijk nadat ze uit het ei zijn gekropen te ringen. Harry de Rooij zal er met Pascal Gijssen en anderen voor zorgen dat de jongen geringd worden en dan ook gelijk vleugellengte en gewicht meten zodat de conditie van de jongen bekend is op het moment van ringen.

In totaal gaat het om maximaal 50 jongen per gebied. De ringen zijn voorzien van een vlaggetje met een duidelijke code van twee letters. Zo weet je welk jong het is en van welke familie. Daarna worden de jongen met rust gelaten. Dan wordt van de waarnemers gevraagd twee tot drie keer per week te zoeken naar de kuikens. Dit moet gebeuren in de periode van half april tot uiterlijk

eind juni vanaf de paden rond de kavel. Voor het aflezen van de codes wordt een telescoop gebruikt. De waarnemingen worden ingetekend op een kaart en de gegevens gaan naar Sovon. Dezelfde hierboven beschreven werkwijze wordt ook gevolgd in de andere onderzoeksgebieden in Nederland.

Voor de Eempolders is de keuze gevallen op de Maatpolder en een gebied aan de Meentweg. Aan de vrijwilligers van de weidevogelbeschermingsgroep wordt gevraagd of ze hieraan mee willen werken en de eenmaal geringde kuikens in de gaten willen houden. Tijdens de toelichting ontstond er al het nodige geroezemoes. Als de jongen eenmaal gaan lopen, zie ze dan maar te pakken te krijgen. Het zal toch niet de bedoeling zijn om tijdens de monitoring het veld in te gaan? Want dat geeft enorm veel onrust! Hoe moet hiermee worden omgegaan?

Allemaal goede vragen. Tess van de Voorden en Harry de Rooy gaven aan, dat er vorig jaar een pilot is geweest en de jonge kieviten geen last hebben van het ringetje en vlaggetje. Het is de bedoeling om vanaf de weg of het kavelpad de jongen te monitoren en zeker niet het veld in te lopen. Ter geruststelling, het kievitskuiken is geen stressvogel, die onmiddellijk in paniek raakt.

Het is natuurlijk buitengewoon interessant om inzicht te krijgen in hoeveel kievitskuikens het seizoen overleven. Sovon gaat het onderzoeken, de weidevogelbeschermers doen mee en in een van de volgende Korhanen zullen we verslag doen van de resultaten.

Zoals de ouden zongen

Carla van Lingen

Dat Folkert de Boer (34) van vogels zou gaan houden, kon je voorspellen. Vader Juun - actief lid VWG - nam de kleine Folkert tijdens vakanties vaak mee als hij ging vogelen. De Boer junior vond het wel leuk en interessant maar daar bleef het bij. Tot hij tijdens zijn studie een vogeltje zag dat hij niet kon thuisbrengen. Folkert: "Het kon een tjiftjaf zijn of een fitis, dat verschil kende ik niet. Na lang puzzelen bleek het volgens de vogelgids een overwinterende tjiftjaf. Deze kleine onopvallende vogel heeft er voor gezorgd dat ik definitief voor de vogels ben gevallen."

"Ik heb Cognitieve Kunstmatige Intelligentie (CKI zie kader) gestudeerd. Een hele leuke en brede studie, maar de biologie bleef trekken. Binnen de studie Kunstmatige Intelligentie heb je een stroming die zich baseert op de biologie en zo switchte ik naar de theoretische biologie. Ik ben gepromoveerd op het gebruik van computersimulaties om biologische processen te begrijpen. Toch was dit niet de "echte" biologie die ik wilde. Ik wilde meer de natuur in. Het zaadje dat ooit werd gezaaid door het vogels kijken van mijn vader was ontkiemd. Ik heb de knop omgezet en ben uit de fundamentele wetenschap gestapt."

Folkert deed een half jaar vrijwilligerswerk en dolfijnenonderzoek in Bulgarije. Door de Bulgaarse manier van werken, werden er weinig dolfijnen gezien.

Vervolgens naar de andere kant van de Zwarte Zee, naar Batumi in Georgië waar elk jaar de roofvogels - vooral wespendienven - worden geteld op hun reis van hun broedgebieden naar Afrika om te overwinteren en weer terug. Folkert: "Daar viel voor mij het kwartje. Batumi Raptor Count is gestart als monitoringproject maar daar bleef het niet bij. Door de intensieve jacht was het belangrijk om iets te bedenken om bij de bevolking een omslag te bewerkstelligen. Door ecotoerisme te stimuleren verdienen de bewoners wat bij en zien ze welke rijkdom ze in huis hebben. Iets dat

zo bijzonder is, dat het beschermd moet worden in plaats van beschoten. BRC heeft lespakketten voor de kinderen ontwikkeld en we onderzoeken hoe we de jacht kunnen tegengaan. We vechten niet tegen de jagers, zoals op Malta gebeurt, maar willen juist door samenwerken proberen een stap verder te komen. Bijvoorbeeld: in Georgië heb je jagers en valkeniers. De valkeniers vangen grauwe klauwieren om sperwers te vangen, die worden getraind om op kwartels te jagen. Die valkeniers staan midden in de gemeenschap, dus we proberen ze langzaam 'om te turnen'. Afgelopen jaar hebben we deze bazieri leren ringen. Ze zijn super enthousiast geworden en de mensen die we hebben opgeleid keren zich nu ook actiever tegen de jacht. Dus we hebben een kleine winst behaald maar er is nog een lange weg te gaan".

Tussen het vogelen en losse baantjes door bleef Folkert vasthouden aan zijn droombaan: 'werken in de natuur en met vogels'. Toen kwam de vacature voor een programmeur bij waarneming.nl. Een plek waar techniek, vogels en natuur samen kwamen.

"Ik werk er nu sinds anderhalf jaar 3½ dag per week. Zo houd ik tijd over om nog van alles voor Batumi Raptor Count te kunnen doen. En voor de vogelwerkgroep natuurlijk. Eén van mijn klussen is het coördineren van het digitaliseren van het archief van de Vogelwerkgroep.

Alle gegevens liggen in de GNR-schuur en verder verspreid bij mensen thuis. Met een aantal vrijwilligers moeten we meer dan 50.000 kaartjes met gegevens doorspitten. We zijn nu over de helft. Alle gegevens worden ingevoerd in waarneming.nl. Het is monnikenwerk dat we liefst alleen in de wintermaanden doen als er weinig te vogelen valt. Mijn taak is om alle vrijwilligers te coördineren. Ik had gehoopt dat het binnen een jaar klaar zou zijn, maar er is net weer een nieuwe kast gevonden met waarnemingen op een vergeten zolder.."

Klopt het dat vogelaars doorgaans niet piepjong zijn?

"Je ziet bij de roofvogelwerkgroep opvallend veel niet zo piepjonge vrouwen die lid zijn. Bij de vogelwerkgroepen zijn de mannen op leeftijd in de meerderheid maar hier is ook een hele jonge enthousiaste groep: de vogelringers. De vogelwerkgroep is een prettige plek. Er gebeurt veel en vogelaars zijn mensen met passie: leuk maar ook onwijs eigenwijs. Ik werk als ringer en dat is helemaal een apart slag.

Het kan er in de ringkeet hard aan toegegaan op zondagochtend om vijf uur. Ik vind het heel mooi als mensen er zo vol voor gaan en met elkaar heb je altijd iets om over te praten. De een is kleine bruine vogeltjesspecialist en de andere vindt het fantastisch om het hele najaar als trekteller omhoog te kijken, weer een volgende is druk met nestkasten, of met

De normaal gesproken schuwe wespendif komt hier met wel duizend ex. per uur over. De lange hals, in vergelijking met andere roofvogels, is wel een kenmerk van de wespendif *foto: Folkert de Boer*

vogels ringen. Ik snap soms niet hoe ze het in hun leven geperst krijgen in een etmaal van 24 uur!"

Folkert werkte onlangs mee in een uitzending van het Klokhuis over roofvogels, maar zijn "debuut was in het TV-programma 'In de ban van de Condor'. Een van de doelen was dat het programma zou bijgedragen aan de beeldvorming dat er ook jonge leuke lui bezig zijn met vogelen en dat je ook geen superspecialist hoeft te zijn om vogels te observeren en van ze te houden. De makers waren getipt dat er in Batumi in Georgië een club actief was waar ze contact mee moesten opnemen. Folkert's taak werd het om in de jury te zitten.

"Het waren twee verschillende werelden die elkaar ontmoetten. Het was

hollen of stilstaan: een interessante en hectische tijd. Alleen heel jammer dat er uiteindelijk minder aandacht voor de vogels was dan voor het drama tussen de deelnemers. Zo hadden we tijdens de opname een nieuwe soort voor Georgië gevangen: een Raddes boszanger (*Phylloscopus schwarzi*) een kleine bruine zangvogel met een opvallende, lichte wenkbrauwstreep, een donkere oogstreep en dikke gele pootjes. Die was nog nooit in Georgië gezien of gehoord. Alle vogelaars gingen door het lint, maar de filmploeg reageerde met: 'wat gebeurt hier? Zo'n klein bruin saai vogeltje'. Uiteindelijk zijn alleen zijn cloaca en opgestoken pootjes in beeld geweest. "

"Bij mijn "coming-out" als vogelaar keken mijn vrienden wel wat vreemd op, maar door mijn enthousiasme en

het gevraagd - en ongevraagd - vertellen over de vogels die ik zie, heb ik ook weer mensen over de streep getrokken die daardoor naar vogels zijn gaan kijken. Wat je niet kent dat hoor je niet. Neem de tiftjaf; als je dat geluid eenmaal hebt herkend en geregistreerd in het hoofd dan hoor je zomers alleen nog maar tiftjaffen. Gierzwaluwen precies hetzelfde, je weet niet dat ze er zijn als je ze nooit gezien en gehoord hebt, zelfs niet als ze onder jouw dakpannen wonen. Geef mensen een verrekijker en ze weten niet wat ze zien. Ik noem het de kers op de taart. Zelfs als mensen denken 'daar heb je hem weer met die vogels', dan komen ze vaak na een tijdje langs omdat ze een hele grote roofvogel hebben gezien en benieuwd zijn welke soort het is. Iedereen hoopt/denkt het een hele bijzondere vogel is en zijn aanvankelijk teleurge-

steld als het weer een buizerd is, maar je ziet dat ze het toch steeds leuker gaan vinden, en op vogels blijven letten. Dus uiteindelijk heb je dan toch weer iemand anders naar zijn of haar omgeving laten kijken en een zieltje voor de vogels gewonnen.

Folkert droomt er van om samen met zijn gezin en dat van vriend en vogelringer Floris Molenbeek, een eigen huis te bouwen in de polder. "Dat huis moet helemaal zelfvoorzienend zijn: geen gas, geen riolering, zelf opwekken van warm water, dat lijkt me helemaal prachtig. En veel ruimte er omheen voor de vogels. Kijken of het lukt. We hebben net een kleine de Boer en moeten het doen met mijn salaris en dat is geen vetpot. Maar je moet je dromen koesteren."

CKI

Cognitieve Kunstmatige Intelligentie is een relatief nieuw vakgebied. Het is ontstaan na de uitvinding van de computer, rond 1950. Specialisten uit heel verschillende richtingen zoals informatici, psychologen, taalkundigen, logici, kennis-theoretici en biologen verdiepen zich in (menselijke) intelligentie en het denken, elk vanuit hun eigen invalshoek. Binnen de opleiding worden de kennis en methoden uit de verschillende vakgebieden gecombineerd, om zo steeds meer te begrijpen van kunstmatige intelligentie. Dit vakgebied is van belang om computers tot zinvolle "kennis-, taal- en redeneer-hulpmiddelen" te maken.

Batumi Raptor Count

Batumi ligt in Georgië, aan de oostkust van de Zwarte Zee. Elk najaar passeren hier meer dan een miljoen roofvogels waaronder wespendienven, steppebuizerden, zwarte wouwen, steppe- en grauwe kiekendieven en diverse soorten arenden op weg van Europa en Azië naar Afrika en het Midden Oosten. Een waanzinnig spektakel wat menig vogelaar niet onberoerd laat. De afgelopen jaren hebben hier honderden vrijwilligers duizenden uren doorgebracht om die roofvogeltrek in kaart te brengen. Hierdoor kunnen populatietrends en broedsucces worden achterhaald. Een bedreiging voor de populatie vormt de jacht: elk jaar worden op dit stuk alleen al meer dan 1% van vogels uit de lucht geschoten. Zie www.batimiraptorcount.org voor meer informatie over dit indrukwekkende project

Foto: team 'in de ban van de condor'

Monitoring van, en ringonderzoek bij oeverzwaluwen in 2015

Boerenzwaluwen op zandhoop, Blaricummermeent

Foto Hugo Weenen

Het weer in het broedseizoen

De maandoverzichten van het KNMI maken duidelijk, dat het weer in de vestigingsmaand april zeer zonnig was en droog, maar aan de koude kant. Mei was nog redelijk koel, betrekkelijk droog en vrij zonnig. Voor juni gaf het weerbeeld normale temperaturen te zien, en het was gemiddeld droog en zonnig. Juli manifesteerde zich als een tamelijk warme maand, was vrij nat en redelijk zonnig. Deze maand begon met een voortzetting van de hittegolf die eind juni begon en eindigde op 6 juli. De rest van de maand verliep over het algemeen koeler en wisselvalliger met vooral aan het einde van de maand temperaturen onder normaal. Op het begin van het koele voorjaar na, vertoonden de leefomstandigheden en de mogelijkheden om zich te vestigen geen grote afwijkingen ten opzichte van 2014.

Kolonies

Het aantal bezette kolonies in het onderzoekgebied kwam in 2015 uit op negen en het aantal broedparen op 481. Een forse afname van bijna 25% vergele-

ken met 2014, toen zich 643 broedparen vestigden.

Het VECHTPLASSENGEBIED

Op 4 juni bevonden zich hier 115 nesten. Een deel hiervan bleek op 8 juni gepredeerd zijn. Hoewel er wordt vermoed welk roofdier hiervoor verantwoordelijk is geweest, is de feitelijke dader niet bekend. Na de predatie zijn er later weer nieuwe nestholen gegraven en kwam het totaal op 182, iets meer dan in 2014.

Het GOOI

Oostdijk Naarden

Aan de kunstwand van Rijkswaterstaat was dit jaar onderhoud verricht. Dit was meteen te merken aan de bezetting. Waren er in 2014 nog slechts vier paren, dit jaar was er een bezetting door 68 paren.

Blaricummermeent

Een nieuwe kolonie ontstond door vestiging hoog in twee grondhopen langs de Stichtseweg op enkele honderden meters noordelijk van de oude kolonie bij het Meenthuis. Hier nestelden zestig paren. Door werkzaamheden aan

Dick A. Jonkers

Het aanleggen en onderhouden van de zwaluwwanden is - net als het verzamelen van broedresultaten en de ringgegevens van de oeverzwaluwen in ons werkgebied - tot stand gekomen met een beperkte groep vrijwilligers. De in 2015 verkregen gegevens worden toegevoegd aan een lange reeks van monitoring van de oeverzwaluwen in het Gooi en omstreken. De gegevens laten zien dat er in het afgelopen jaar onder ogenschijnlijk gunstige omstandigheden, beduidend minder broedparen waren.

het talud van de A27 was zo'n 300 m verderop, tijdelijk een lange lage zandwand ontstaan, waarin op korte afstand van elkaar enkele clustertjes met paren oeverzwaluwen waren gaan broeden. In totaal waren dat zeventien paren.

Zanderij Crailo Hilversum

Hier was in oktober 2014 een kunstwand geplaatst, een vervanging van de zandwand, die in voorgaande jaren voortdurend instortte. Dit jaar was de wand bewoond en er huisden 21 broedparen. Er waren 27 gegraven nestopeningen in aanwezig. Bij dieptemetingen van een aantal hopen na het broedseizoen werd er bij enkele gangen aan getwijfeld of deze wel bewoond waren geweest. Deze zijn gecontroleerd op de aanwezigheid van nestmateriaal. Hierna is de bewoning bijgesteld.

RWZI Huizen

In het derde jaar van zijn bestaan was de bezetting van deze wand meer dan gehalveerd. De oorzaak van de afname is niet bekend.

Groeve Oostermeent

De vrijwilligersgroep van het Goois Natuurreservaat had weer het jaarlijkse onderhoud gepleegd en met succes. Iets meer dan de helft van het aantal paren van vorig jaar vestigde zich in de steilwandjes. Helaas kwam er in de loop van het seizoen een predator opdagen. Aan het graafbeeld te zien moet dit een vos geweest zijn.

Locatie en gemeente	aantal nesten	vestigingsplaats
CITO Horstermeer Nederhorst den Berg	182 (180)	grondstort
Oostdijk Naarden	68 (4)	kunsthoud
Golfbaan Naarderbos	33 (0)	zandwand
Hilversumse Meent	25	zandwand
Zanderij Crailo	21 (0)	kunsthoud
Stichtseweg, Blaricum	17	zanwand
RWZI Wolfskamer Huizen	50 (123)	kunsthoud
Blaricummeent	60	grondstort
Groeve Oostermeent (Blaricum)	62 (135)	zandwand
Totaal in 2015	498	

Tabel 1 Oeverzwaluwenkolonies in 2015
In ons werkgebied
() aantal nesten in 2014

Nieuwe locatie zonder bewoning RWZI Hilversum

Sinds oktober 2014 is een nieuwe locatie gereed op het terrein van de Rioolwaterzuiveringsinstallatie in Hilversum, maar er is daar in 2015 nog niet gebroed.

Onbezette en verdwenen kolonies

De grondhopen zijn op deze locatie nog steeds aanwezig, maar nu ongeschikt voor oeverzwaluwen. Er is een plan om ze volgend jaar af steken.

Rioolwaterzuiveringsinstallatie Horstermeer (Ned. den Berg)

Ook deze keer werd er niet gebroed op het terrein van de Rioolwaterzuiveringsinstallatie Horstermeer. De oorzaak is dat steile kanten niet meer aanwezig zijn. Ook hier is actie geboden.

Blaricummeent (Blaricum)

De zandbult lag er nog wel bij het Meenthuis langs de Stichtseweg, maar was door afkalving niet steil genoeg meer. De oeverzwaluwen hadden echter een nieuwe grondstort ontdekt, een eind verderop langs de Stichtseweg (zie figuur 1).

Golfbaan Eemnes

Het wil nog steeds niet lukken om oeverzwaluwen de zandwand te laten bezet-

ten op de golfbaan van de Goyer Golfclub in Eemnes. Aan deze lage wand lijkt niets te mankeren.

Raboes Eemnes

Deze wand op de rand van de Maatpolder bij Eemnes bleef onbezet, hoewel hij in het voorjaar geschikt was gemaakt voor bewoning.

Ringonderzoek

Zoals gebruikelijk is geprobeerd de oeverzwaluwen te vangen en te ringen. Dit gebeurde door een team onder leiding van Engbert van Oort, die ook de in deze paragraaf vermelde gegevens heeft geleverd. Zowel de rondvliegende oude als jonge vogels zijn gevangen en geringd voor het RAS-project [1] van het Vogel-trekstation in Wageningen. Dit project maakt het mogelijk om met vangsten en terugvangsten het overlevingssucces te berekenen van vogels. Op zeven locaties zijn vangpogingen ondernomen, die totaal 156 gevangen oeverzwaluwen opleverden.

[1] RAS-Recapture Adult Survival

In onderstaande tabel (Figuur 2) staat het aantal vogels vermeld die zijn geringd in de kolonies waar vangpogingen zijn gedaan.

Locatie en gemeente	aantal nesten	gevangen en geringd
Oostdijk (Naarden)	68	16
Golfbaan Naarderbos	33	44
RWZI Wolfskamer Huizen	50	26
Stichtseweg, Blaricum	60	0
Groeve Oostermeent (Blaricum)	62	24
CITO Horstermeer	182	30
Zanderij Crailo (Hilv.)	26	16
Totaal generaal	481	156

Tabel 2 Aantal vangsten per kolonie

De hieronder gepresenteerde gegevens zijn afkomstig van Engbert van Oort (ongepubliceerd). Naarmate de reeks jaren die gependend zijn aan het ringen van oeverzwaluwen groter wordt, zijn de resultaten van het vangen en terugvangen steeds belangwekkender. Tijdens dertien vangsessies in 2014 zijn in totaal 1644 oeverzwaluwen geringd. Hiervan zijn 1343 exemplaren voor het eerst gevangen en van een ring voorzien. Hiernaast

zijn 301 oeverzwaluwen teruggevangen, die al een ring droegen.

In de hierna volgende figuren zijn de vangsten en terugmeldingen vermeld. Bij de terugvangsten buiten ons werkgebied is er één van een oeverzwaluw, waarvan de herkomst in het Gooi lag. Deze vogel was in 2011 geringd bij de CITO in Nederhorst den Berg. Hij werd in 2014 opnieuw gevangen in Zeewolde. Een in Naarden aan de oevers van het Gooimeer geringde oeverzwaluw belandde later in het seizoen in de netten bij de Ooievaarsplas (Zeewolde).

In de kolonie op de RWZI in Huizen zat tussen de geringde vogels die werden teruggevangen een 'zigeuner'. Bij deze vogel was in 2009 een ring omgelegd door een andere ringer. In 2010 werd hij teruggevangen in de kolonie van de Golfbaan in Hilversum; in 2012 was dat het geval in de Zanderij Crailo. Daarna was dat in 2013 en 2014 bij de RWZI in Huizen. De oeverzwaluw was in 2014 dus minstens zes jaar oud en heeft minimaal vijf keer de trekroute afgelegd naar zijn overwinteringsgebied in Afrika. Dat bevindt zich in de Sahel, in het steppegebied ten zuiden van de Sahara. De oudste terug gemelde oeverzwaluw was tien jaar (Staa 2009).

Vangsten in de kolonies binnen het werkgebied van de VWG	Aantal gevangen oeverzwaluwen
CITO Horstermeer (Nederhorst den Berg)	521
Raboes	120
RWZI (Huizen)	189
Groeve Oostermeent	169
subtotaal	999
Aantal vangsten buiten het werkgebied	
Ooievaarsplas (Zeewolde)	180
Zeewolde	235
Rijkswaterstaat Rijswijk	230
subtotaal	645
Totaal generaal	1644

Tabel 3 Aantal vangsten per kolonie

Herkomstkolonie	Ringjaar met aantal terugmeldingen			
	2009	2012	2013	2014
Lelystad			2	
Ooievaarsplas Zeewolde		1	1	
Almere	1			
Raboes			2	
CITO Ned. Den Berg			3	
Groeve Oostermeent (zelfde kolonie)				12
Frankrijk				2

Figuur 4 Waar kwamen in de kolonie Golfbaan Naarderbos teruggevange overzwaluwen vandaan? Vermeld met ringjaar

Herkomstkolonie	Ringjaar met aantal terugmeldingen				
	2010	2011	2012	2013	2014
Drontermeer					2
Lelystad			1	3	
Almere			1	1	1
Raboes (Eemnes)	1				1
Zanderij Crailo	1				
Golfbaan Naarden					1
België					2
Frankrijk					2
CITO Ned. den Berg -zelfde kolonie	1	2	19	13	89

Figuur 5 Waar kwamen in de kolonie Cito (Ned. den Berg) teruggevange overzwaluwen vandaan?

Herkomstkolonie	Ringjaar met aantal terugmeldingen				
	2010	2011	2012	2013	2014
Lelystad				1	1
Raboes (Eemnes)			1	6	

Herkomstkolonie	Ringjaar met aantal terugmeldingen					
	2009	'10	'11	'12	'13	2014
Lelystad				1	6	
Zeewolde		1				
Almere	1	1		2	10	
Raboes (Eemnes)					2	1
Golfbaan Naarderbos			1		1	
CITO Ned. den Berg				1		1
RWZI Huizen (zelfde kolonie)				1		11

Figuur 6 Herkomst en aantal van in de kolonie Raboos Eemnes teruggevange overzwaluwen.

Medewerkers

Zonder de hulp van anderen is het niet mogelijk het al dan niet bezetten van al bestaande kolonies, verdwijnen van vestigingen en nieuwe kolonies te ontdekken. Ook het onderhoud vergt veel inzet. De volgende lijst laat zien wie in 2015 hulp in enigerlei vorm hebben geboden. Dat zijn: Jelle Harder, Dick Jonkers, Rob Moolenbeek, Engbert van Oort, Gerard Rigter, André van Soest, Pieter Schut, Frits Stoekenbroek en de vrijwilligersgroep van het Goois Natuurreservaat o.l.v. Frank Sikking.

Geraadpleegde bronnen

Jonkers, D.A. 2011. Oeverzwaluwen kolonies in 2011. De Korhaan 45 (5): 177-182.

Jonkers, D.A. 2012. Gooise oeverzwaluwenpopulatie in 2012 in een vrije val. De Korhaan 46 (5): 168-172.

Jonkers, D.A. 2014. Broedgegevens van de oeverzwaluwen in het Vechtplassengebied, het Gooi en de Eem-polders. De Korhaan 47 (4): 153-158.

Oort, E. van (ongepubliceerd). Vangresultaten van nog ongeringde en terugvangsten van eerder geringde oeverzwaluwen in 2014.

Staats, E. 2014. Oeverzwaluwen in Het Twiske minder succesvol dan in 2013. De Kieft (in voorbereiding).

Staa, R. 2009. Europe's Longevity Records. Eurring Website.

[1] RAS-Recapture Adult Survival

PRIKBORD

TE KOOP

Goed onderhouden verrekijker
Kite Pallas 8 x 42, waterproof, field 6.5

8 Jaar geleden gekocht bij de winkel
van Vogelbescherming in Zeist

Vraagprijs € 275,00

Neem contact op met

Beja Leenen 06 29 111 211

Eksterflats

Dick A. Jonkers

Tijdens het onderhoud van de oeverwaluwand eind februari op het terrein van de rioolwaterzuiveringsinstallatie in Huizen viel mijn oog op een enorm eksternest. In mijn beleving wordt het gros van de nesten geschat op een grootte van vier tot vijf decimeter. Dit was een heel hoog nest: een eksterflat.

Op zoek

Nieuwsgierig geworden, omdat ik nog nooit het fenomeen met zo'n reuzennest had meegemaakt, volgde een zoektocht in de literatuur naar nesten van eksters en de hoogte van hun bouwsels. De constructie bestaat uit een hecht bouwwerk van enkele decimeters lange in elkaar gevlochten takken met modder in de basis. Over de gemiddelde nesthoogte wordt in de literatuur vermeld, dat die gemiddeld vijftig centimeter bedraagt. Wanneer er geen calamiteiten zijn en het nest dus in de boom blijft zitten, komt hergebruik veel voor. Een paar maakt dan jaren achtereen gebruik van dezelfde nestelplek. In die gevallen vindt restauratie plaats en kunnen eksters stapelaars worden.

Naar aanleiding van waarneming van het in mijn ogen extreem hoge nest werd sindsdien overal naar in hoogte afwijkende nesten gekeken en bij anderen geïnformeerd. Een aantal van die personen gaf aan, geregeld grote nesten te zien, tot soms wel 90 cm hoog. Je ontwikkelt zelf een zoekbeeld en daardoor was er ook een vondst van een circa één meter hoog nest langs de A29 bij Rhoon.

Op 1 juni 2015 werd in de blog Almere Natuur een melding gedaan over een van de markantste eksterbouwwerken in Almere. Het bestaat uit vier of vijf verschillende nesten die op elkaar zijn gebouwd. De hoogte ervan wordt niet aangegeven. De berichtgever gaf het net als ik de naam eksterflat. We hebben dus eenzelfde beeld voor ogen. Het nest bevindt zich in een eik in de middenberm van de Veluwedreef. De auteur schreef, dat het stapelen van een nest in de literatuur sporadisch aan de orde komt. Dat is ook mijn ervaring na het gericht zoeken naar publicaties over eksternesten.

Op internet bevond zich het volgende schrijfsel: "Wat opvalt, zijn de vele eksters, inclusief hun nesten. Je kunt wel

zien dat ze in de Randstad huizen. Er is kennelijk krapte op de woningmarkt. Daarom zie je regelmatig dat twee nesten (soms wel drie) boven op elkaar gebouwd zijn.

Record in Huizen?

Om goed beslagen ten ijs te komen over de hoogte van eksternesten is ook nog het standaardwerk geraadpleegd over Europese vogels (Glutz von Blotzheim & Bauer 1993). Deze auteurs maken melding een meer dan tien jaar achtereen volgend benut en uitgebouwd nest in de kruin van een Italiaanse populier. De hoogte daarvan was 1m 30cm. Van het beschreven nest in Almere is de hoogte niet aangegeven.

Iedereen wil nu natuurlijk weten hoe hoog het nest van de rioolwaterzuiveringsinstallatie in Huizen is. Huub Casander heeft samen met mij de hoogte uitgerekend. We kwamen uit op 2m 40 cm, dat zou een record zijn. Eens zal de grens bereikt zijn, moeten de eksters stoppen, of desintegreert het nest door een of ander gebeurtenis. We zullen het nest blijven volgen.

Geraadpleegde bron

Glutz von Blotzheim, U.N. & Bauer, K.M. 1993. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 13/III. Passeriformes (4.Teil). AULA-Verlag, Wiesbaden 1480.

De eksterflat bij de RWZI in Huizen.

Foto: Dick A. Jonkers

De beste foto's van 2015

Rietgors

Hugo Weenen

Deze foto is 17 januari 2015 gemaakt om 14.40 uur in Huizen aan het Gooimeer. Op de bijeenkomst van de Fotogroep op 27 januari werd deze foto als beste foto gekozen. Met name het mooie zachte licht werd door de aanwezigen gewaardeerd. (technische gegevens: Canon 7Dmk2 & Canon 500mm + 1.4x converter F5.6, 1/500s ISO 400 op 25m afstand)

Boomklever
Frieda van den Berg

12-5-'15 Bussum
Het was tussen de bomen.
Even een paar stappen opzij gedaan,
zodat ik een mooie lichte achter-
grond kreeg.

Californische Kuifkwartel

Kees Blase

19-12-2015 Te Aroha Noordeiland
Nieuw Zeeland.

De Cal. kuifkwartel *Callipepla californica* is sinds 1931 officieel de staatsvogel van Californië. Deze standvogel heeft een lange zwarte, druppelvormige kuif, een zwart-witte koptekening en een gouden schubtekening op de buik. De kuifkwartel werd in 1865 geïmporteerd in Nieuw Zeeland ten behoeve van de jacht en is daarna breed verspreid en verwilderd over het Noorder- en Zuidereiland. De 'Californian Quail' - 25 cm - leeft van zaad, knoppen en bladeren en vliegt in groepen van 10 tot 100 ex.

Sperwer
Theo Peters

Gemaakt vanuit de vogelhut op de Veluwe. Het was een mistige koude dag. Op het moment dat de zon begon door te breken kwam de sperwer.
Canon 7D Sigma 50-500mm ingezoomd op 200mm, f 6.4 ISO 800

Dwergooruil
Hilde Veenstra

Kruisbek

Bert Roelofs

De kruisbek vind ik een heel intrigerende vogel, misschien juist omdat ik ze niet zo vaak goed te zien krijg. Ik fotografeerde de vogel vanuit een fotografie-hut in Overijssel en elke keer dat de kruisbek zich daar even laat zien, is voor mij een moment van grote opwindning.

Oehoe

Bertus van den Brink

19-03-'15 Noordeinde. Kort na de 'terror'-oehoe in Purmerend werd in Noordeinde, bij Oldenbroek een vriendelijker exemplaar gemeld: de knuffel-oehoe. Deze grote uil heeft er een paar weken gezeten, zodat ik uiteindelijk toch ook maar een poging moest wagen om foto's te maken.

Canon EOS 7D mark II met Canon, 349mm, 5.6. 1/640sec. ISO 250

Laplanduil - Roelof Molenaar

Gemaakt tijdens een fotoreis naar Kuusamo in Fins Lapland. In het late avondlicht, het was al behoorlijk donker, ging de uil eindelijk jagen. Fotograferen was erg lastig, maar door de sneeuw was er toch voldoende licht.

ISO6400, 300mm, f 4, 1/500

Groenling

Katinka Mann

12 -10-'15 vogelhut Hoenderloo

Nikon D7100 met sigma 70-200mm

+ 2.0 converter 5.6 1/200sec ISO 1000

Spitsbergensneeuwhoen - Rinze van Rossum

7-6-'15 Svalbard, Spitsbergen

Het betreft een vrouwtje Spitsbergensneeuwhoen, *Lagopus muta hyperborea*, een ondersoort van de Alpensneeuwhoen, maar groter en zwaarder. De kleur van het vrouwtje krijgt in de lente een goudgele glans, die perfect samenvalt met de kleuren in de omgeving. De eileg is op deze noordelijke breedte een hele maand later dan bijvoorbeeld Schotland, namelijk in juni.

Het legsel bevat gemiddeld 5 tot 8 eieren. Sony SLT-A77V met Sony gold 70-400mm, 360mm, f 8.0 1/1250 sec, ISO 800

Wetenswaardigheden van de kleine karekiet

Rudy Schippers

Eerder is in De Korhaan van 2012 al het nodige verteld over de ervaring met kleine karekieten bij Oud Naarden (Schippers 2012). Sinds die tijd is er veel onderzoek geweest met betrekking tot de populatie aan de Gooimeerkust. In de afgelopen jaren zijn hier bijna 10.000 kleine karekieten van een ring voorzien en zijn er veel gegevens verzameld, vooral ook van hun biometrie. Sinds kort heeft Pascal Gijsen als databeheerder van de Gooise ringgroep die gegevens geordend en is Folkert de Boer in staat geweest om heel wat van die data te analyseren.

Nestjongen kleine karekiet, 6-7 dagen oud. 5 juli 2015

Foto: Rudy Schippers

Broedseizoen

De eerste kleine karekieten die tegen eind april arriveren zijn vooral vogels van 2-4 jaar oud. De mannetjes komen mogelijk enkele dagen vroeger, maar dat maakt niet veel uit. De meeste kleine karekieten, en vooral vogels die het jaar daarvoor geboren zijn, arriveren pas in de tweede helft van mei tot begin juni.

In een koud voorjaar is het jonge riet nog erg kort en is hun favoriete voedsel, luizen in het groene riet, nog niet beschikbaar. In dat geval leven de vogels van insecten, die ze aantreffen in de

aangrenzende struweelzone. Pas wanneer het jonge riet ongeveer 100 cm hoog is, wordt een begin gemaakt met het bouwen van een nest aan drie of vier rietstengels, waarin ze 3-5 eieren in leggen. De meeste nesten zijn te vinden op een hoogte van ongeveer 50-100 cm boven het water met de grootste concentratie in de richting van open water en dus veel minder naar de landzijde.

Wanneer het riet jong is en nog snel groeit, is het mogelijk, dat door de verschillende groeisnelheden van afzonderlijke stengels het open nest scheef komt te liggen met alle gevolgen van dien voor de eieren of jonge vogels.

Nesten aan droge, oude rietstengels hebben dat probleem niet.

De laatste twee jaren is het een koud voorjaar geweest en dan is er nauwelijks gelegenheid voor een tweede broedsel. In andere jaren zijn de omstandigheden gunstiger met meer tijd voor een tweede poging tot broeden. Voor Europa gaat men uit van een gemiddelde van 1,2 broedsels per jaar. Nadat het eerste nest met jonge vogels is uitgevlogen zijn er wederom nog minstens zes weken nodig om een tweede broedsel succesvol te maken. Die zes weken worden besteed aan het nest, het leggen van eieren en het broeden daarop voor ongeveer 10-12 dagen, waarna de jongen geboren worden. Jonge vogels verlaten het nest 10-12 dagen nadat ze uit het ei gekropen zijn, waarna de ouders nog ongeveer twee weken voor ze zorgen. Voedsel voor de jongen bestaat vooral uit luizen, die ze in het riet verzamelen, muggen en andere kleine insecten. Aanvankelijk wordt dit alleen door het mannetje gebracht, maar wanneer de jongen wat groter zijn helpt ook het vrouwtje met zoeken naar voedsel. De eerste jonge vogels zijn in het Gooi te zien vanaf de derde week van juni. Omdat de meeste vogels pas tegen eind mei/begin juni arriveren is het niet verwonderlijk, dat de meeste jonge karekieten pas tegen eind juli rond beginnen te vliegen.

Eind juli, begin augustus zit het riet vol met kleine karekieten, zowel ouders als

jonge vogels. Jonge vogels kunnen bij voldoende voedsel nog ongeveer twee weken in de omgeving van het broedgebied blijven en zwerven daarna uit naar alle richtingen (dispersie). Jonge vogels uit andere streken nemen dan hun plaats in, zodat de soort ook in september nog volop aanwezig is. De laatste kleine karekieten verlaten het Gooi in oktober.

Kleine karekieten zijn heel plaats-trouw

Uit de ringgegevens is gebleken, dat een groot deel van onze broedende karekieten zelf aan de Gooimeerkust is geboren of in de nabijheid daarvan. Meer dan 90% van alle vogels die geringd waren bleken die ring in een voorafgaand jaar aan het Gooimeer gekregen te hebben. Kennelijk komen de meeste eerstejaars vogels terug naar de omgeving van hun geboorteplaats. Dat bleek vooral toen we gingen ringen bij Oud Valkeveen en daar meer dan 50 kleine karekieten in de netten kregen die op Oud Naarden geboren waren, een afstand van ongeveer 300 m. Dit uitwaaiersfeffect hadden we al eerder vastgesteld, toen we in 2011 gingen ringen bij de NTKC-camping in Huizen en daar een aantal teruggekomen Oud Naarden karekieten konden vangen op 1000 m afstand van hun geboortegrond.

Slechts 40% van de jonge karekieten, en mogelijk zelfs iets minder, overleeft de eerste winter. Welk percentage daarvan terugkeert naar hun geboorteplaats om te broeden is niet helemaal duidelijk. De populatie van een jaar oude vogels van Oud Valkeveen bestaat dus uit zowel lokale vogels als vreemdelingen. Meer details zijn moeilijk te krijgen, omdat lang niet alle vogels die hier zitten ook daadwerkelijk geringd worden. Ook weten we niet hoeveel kleine karekieten terugkeren naar de omgeving van hun geboorteplaats. Wanneer de vogels eenmaal hier gebroed hebben komt meer dan 40% van de geringde exemplaren in het derde en daarvan eveneens meer dan 40% in het vierde jaar terug. Ze vestigen zich dan vrijwel exact op dezelfde locatie met een precisie van slechts enkele tientallen meters. En dan te bedenken dat ze in die tussentijd ruim 10.000 km gevlogen hebben. In de literatuur wordt vermeld dat kleine karekieten vooral monogame

vogels zijn, waarbij het mannetje met hetzelfde vrouwtje paart als in het jaar daarvoor. Dat is opmerkelijk, omdat mannetjes en vrouwtjes tijdens de trek niet samen optrekken en elkaar pas in het volgend seizoen terugzien. Dit fenomeen komt bij meer soorten vogels voor, zoals roofvogels en steltlopers, die in verschillende gebieden overwinteren, om in het broedseizoen weer bij elkaar te komen. Ook ooievaars trekken niet samen op en komen niet tegelijk terug op het nest. Het is de bedoeling daar in de komende periode meer aandacht aan te besteden middels vergelijking van specifieke mannen en vrouwen die meerdere keren terugkeren.

Aantal broedparen bij Oud Valkeveen

In 2014 en daarvoor is het aantal broedparen vastgesteld op basis van minstens twee vangsten van een vrouwtje tijdens het broedseizoen waarbij de schatting voor zowel Oud Naarden als bij Oud Valkeveen uitkwam op ongeveer 25 paar kleine karekieten. Inmiddels gaan we er van uit dat alle vogels hun best doen om de netten te vermijden, vooral wanneer ze er eenmaal in gezeten hebben. We ervaren, dat maar weinig vogels zich meerdere keren laten vangen. De vangst van een vrouwtje met actieve broedvlek (stadium voordat de jongen het nest verlaten) wordt nu beoordeeld als aanwijzing voor een broedend paartje, omdat vrouwtjes tijdens het broeden op korte afstand foerageren. Dit hebben we kunnen vaststellen aan het feit dat alle vrouwtjes die meerdere keren gevangen zijn iedere keer in hetzelfde net zaten, of daar vlakbij gevangen werden. Dit nieuwe beoordelingscriterium resulteert in een veel hogere broeddichtheid van wel 75 paartjes en mogelijk zelfs wel 100 over een kustlijn bij Oud Valkeveen van 360 m. Dit betekent dat de gemiddelde afstand tussen de nesten minder dan 10 meter bedraagt. Daarmee wordt de aanduiding in de literatuur als kolonievogel een stuk acceptabeler, vooral ook omdat de meeste nesten te vinden zijn nabij het open water.

Aantal broedparen bij Oud Valkeveen

In 2014 en daarvoor is het aantal broedparen vastgesteld op basis van minstens twee vangsten van een vrouwtje tijdens het broedseizoen waarbij de schatting

voor zowel Oud Naarden als bij Oud Valkeveen uitkwam op ongeveer 25 paar kleine karekieten. Inmiddels gaan we er van uit dat alle vogels hun best doen om de netten te vermijden, vooral wanneer ze er eenmaal in gezeten hebben. We ervaren, dat maar weinig vogels zich meerdere keren laten vangen. De vangst van een vrouwtje met actieve broedvlek (stadium voordat de jongen het nest verlaten) wordt nu beoordeeld als aanwijzing voor een broedend paartje, omdat vrouwtjes tijdens het broeden op korte afstand foerageren. Dit hebben we kunnen vaststellen aan het feit dat alle vrouwtjes die meerdere keren gevangen zijn iedere keer in hetzelfde net zaten, of daar vlakbij gevangen werden. Dit nieuwe beoordelingscriterium resulteert in een veel hogere broeddichtheid van wel 75 paartjes en mogelijk zelfs wel 100 over een kustlijn bij Oud Valkeveen van 360 m. Dit betekent dat de gemiddelde afstand tussen de nesten minder dan 10 meter bedraagt. Daarmee wordt de aanduiding in de literatuur als kolonievogel een stuk acceptabeler, vooral ook omdat de meeste nesten te vinden zijn nabij het open water.

Aantallen binnen Europa

De kleine karekiet is een algemene vogel van Zuid - Scandinavië tot diep in Rusland en de noordkust van het Middellandse Zeegebied. De schatting van aantallen binnen Europa variëren tussen 2,7 en 5 miljoen paartjes. Tijdens de najaarstrek vliegen er naar schatting tussen de 10 en 19 miljoen kleine karekieten naar het zuiden. Bij die schatting zetten we echter een groot vraagteken omdat die mede gebaseerd is op veldwaarnemingen. In Nederland gaat dat onder meer via het broedvogel Monitoring Project (BMP) van Sovon, waarbij de locatie van zingende mannen wordt vastgelegd. Wanneer de zang op een aantal plaatsen bij opvolgende bezoeken wordt genoteerd die dicht bij elkaar liggen, wordt die als bewijs beschouwd voor de aanwezigheid van een broedpaar. De gehanteerde fusieafstand daarvoor bij broedvogelinventarisaties is 100 m, terwijl wij bij Oud Valkeveen op 10 meter en zelfs minder uitkwamen. We vermoeden daarom dat het werkelijke aantal broedparen een stuk hoger ligt.

In zo'n mangrovebos vindt de kleine karekiet 's winters voldoende insecten

Foto: Paul Keuning

Vertrek naar het zuiden

De ouders verlaten het broedgebied halverwege augustus, de mannetjes iets eerder dan de vrouwtjes, terwijl jonge vogels pas zo'n twee weken later volgen. Binnen Europa vliegen kleine karekieten vooral 's nachts. Wanneer ze het Gooi verlaten, kunnen ze de volgende ochtend in België zitten, waar veel terugmeldingen vandaan komen. Daarnaast hebben we terugmeldingen van bij het Gooimeer door ons geringde vogels ontvangen uit Frankrijk, Spanje en Portugal, maar tot nu toe niet uit Afrika. In Zuid - Europa en Afrika bestaat hun belangrijkste voedsel niet meer uit luizen, maar uit een variatie van insecten.

Ze overwinteren niet in Nederland, hoewel er op 1 januari 2012 bij Oud Naarden een kleine karekiet gevangen werd, wat een unicum voor West - Europa bleek te zijn. Tijdens een vakantie in Zuid - Spanje is het mogelijk om daar in de winter kleine karekieten tegen te komen. Dit betreft een populatie van lokale standvogels, die iets kleiner zijn en kortere vleugels hebben. Vergelijkbare populaties zijn ook van bekend Noord - Marokko tot aan Tunesië en zijn mogelijk verwant aan de Afrikaanse karekiet, maar daar lopen de meningen over uiteen.

Migratie naar Afrika

Vanuit het Iberisch schiereiland vliegen onze kleine karekieten naar Marokko. Er zijn indicaties dat van daar uit twee verschillende routes genomen worden door jonge en oudere vogels. Vooral de eerstejaars vogels volgen de lange kusttroute naar het zuiden. Oudere vogels beginnen vanaf Marokko met de ruim 1500 km lange reis over de Sahara die ze met een korte tussenlanding in twee dagen overbruggen. Er is berekend dat ze dat met een gemiddelde snelheid van ongeveer 50 km per uur doen. Hun vlucht begint na zonsondergang en eindigt pas de volgende dag, wanneer ze ook nog eens 4-6 uur in de zon vliegen alvorens een rustplaats te zoeken. Dat zijn vaak droge rivierbeddingen (wadi's) met nog wat vegetatie of schaduwrijke rotsen. Die route door de Sahara is vooral in de herfst uitermate zwaar. Ze kunnen profiteren van wat wind in de rug, maar ze vliegen wel in droge lucht met hoge temperaturen. Aan de hand van vondsten van dode vogels in wadi's en andere plaatsen vermoedt men dat er veel slachtoffers vallen tijdens die herfstreis door de woestijn.

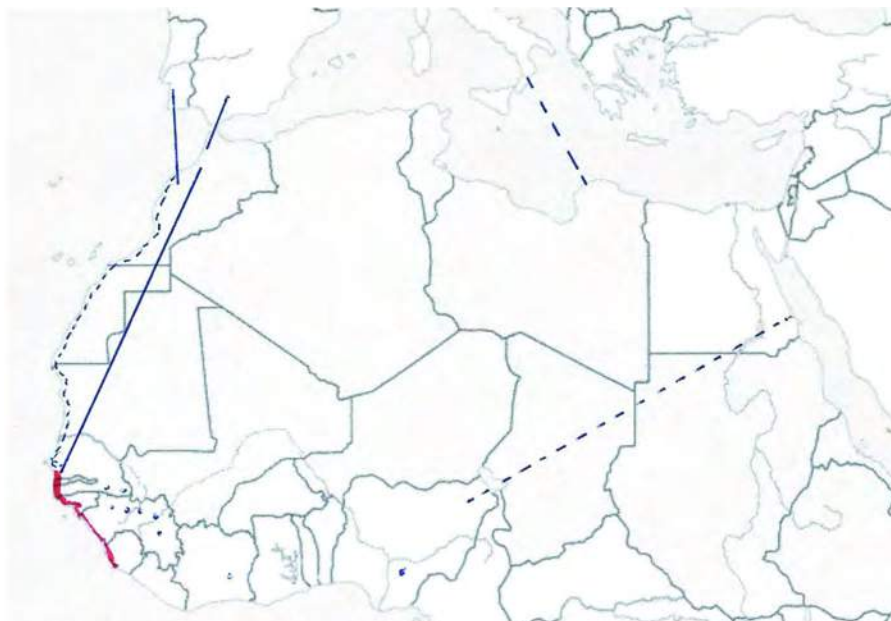
Barrières

Kleine karekieten moeten een aantal grote barrières over, zoals een zee, hoge bergen of de woestijn. Een deel van de vogels uit Engeland en Ierland vliegt

via West- Portugal in zuidelijke richting over zee, om halverwege Marokko aan land te komen, terwijl de meeste West Europese kleine karekieten de veel kortere route via Gibraltar nemen. (Figuur1) Centraal- Europese karekieten vliegen via Italië naar Oost - Libië of via de Levant naar Egypte. Oost - Europese kleine karekieten vliegen via Egypte naar de Soedan of naar het zuidwesten in de richting van Tsjaad en Oost - Nigeria. Kleine karekieten uit de Oekraïne en Rusland hebben nog een extra barrière te nemen. Om de bergen van de noordelijke Kaukasus te vermijden, vliegen ze via de Krim over de Zwarte Zee om in het relatief lage deel van Turkije te landen. Bij slecht weer onderweg worden ze gedwongen om via de kust van Georgië te vliegen en daarna over de bergen van de zuidelijke Kaukasus naar Noordoost - Turkije. In de Chorokidelta bij Batumi worden tijdens de herfsttrek grote aantallen kleine karekieten gevangen, die er heel fit uitzien en veel vet hebben, klaar om de klim naar boven te beginnen. Deze vogels hebben eerst een tocht over de Zwarte Zee gemaakt om daarna over hoge bergen te moeten en uiteindelijk een barre tocht van zo'n 2000 km over de woestijn. Oost - Europese karekieten overwinteren in hoofdzaak in de savannes, maar exacte gegevens daarover zijn op dit moment beperkt.

Kennis over migratieroutes

Deze is gedeeltelijk ontleend aan ringgegevens van terugvangsten en aan waarnemingen in het veld. Voor de kleine karekiet zijn er in verhouding met andere naar Afrika trekkende zangvogels, maar heel weinig terugmeldingen bekend van geringde vogels. Er zijn ook maar weinig veldwaarnemingen in Afrika van Europese kleine karekieten. Moderne technieken, waarbij gebruik gemaakt wordt van geolocators, bieden nieuwe mogelijkheden om de vogels tijdens hun reis te volgen. De lichtsensor van een geolocator registreert de daglengte aan de hand waarvan de breedtegraad bepaald kan worden. Met het vastleggen van de tijd van zonsopkomst en ook die van zonsondergang kan de lengtegraad bepaald worden en de combinatie daarvan geeft bij benadering de positie van de vogel aan. Dit is altijd een ruwe inschatting met een precisie van ongeveer 100 km.

Figuur 1. Migratieroutes van Europese karekieten: — Midden en Oost Europa. — West Europa oudere vogels en terugreis - - - - herfst jonge vogels Rood: mangroves Stippen: savannes

Trekroutes kleine karekiet

Middels een serie metingen kan daaruit de route bepaald worden.

Er is een begin gemaakt met gegevens ontleend aan Finse en Tsjechische kleine karekieten die waren voorzien van een geolocator. Op dit moment wachten we de resultaten af van een aantal Bulgaarse vogels die vorig jaar zo'n geolocator meekregen en hopen, dat ze dit voorjaar wederom gevangen kunnen worden en de geolocators geanalyseerd kunnen worden.

Overwintering in mangroves en savannes

Het artikel van Leo Zwarts e.a. in *Ardea* beschrijft dat er gedurende de winter grote aantallen kleine karekieten te vinden zijn in de mangrovebossen (Zwarts et al. 2014). Vanwege het vrijwel onbegaanbare gebied zijn terugmeldingen van geringe vogels daar niet te verwachten. Bird Life International (2010) vermoedt dat 50-80 % van de West- en Noord-Europese kleine karekieten daar naar toe gaat. Het betreft hier voornamelijk mangroves langs de kust en bij riviermondingen van Zuid - Senegal, Gambia en Guinee Bissau met afnemende aantallen naar het zuiden tot aan Sierra Leone toe. Andere karekieten overwinteren in de savannezone met hoog gras en wijd verspreide lage boompjes in het relatief

droge gebied ten noorden van Guinee. Uit recent vrijgegeven informatie over de trekroutes van Belgische vogels is gebleken, dat ook een klein percentage doorvliegt naar de savannezone van Ivoorkust en Ghana. Vogels van landen uit Midden - Europa overwinteren verder van de West - Afrikaanse kust af. De meest zuidelijke waarneming van een Europese kleine karekiet komt uit het zuiden van Nigeria.

De terugreis in het voorjaar

Tijdens hun overwintering worden de slagpennen geruid. Wanneer de jonge vogels Nederland verlaten, hebben zij een gemiddelde vleugellengte van 64 mm en na de rui is dat 66 mm geworden, het mannetje iets langer dan het vrouwtje. Met die langere vleugels beginnen ze in het voorjaar aan de terugreis. Daarbij maken ze gebruik van koele luchtstromen op grote hoogte met wind in de rug in tegenstelling tot de warme, droge lucht op de heenreis. Metingen middels geolocators hebben aangetoond dat de reisduur over de Sahara gedurende de herfst en tijdens de voorjaarstrek even lang duurt. Dit is opmerkelijk omdat ze bij de terugreis niet alleen langere vleugels hebben, maar ook nog eens een sterkere wind in de rug. In het voorjaar zijn er meer zandstormen in de Sahara,

waardoor de vogels soms gedwongen worden om terug te vliegen of een andere route te nemen. Deze zandstormen kunnen eveneens voor veel slachtoffers zorgen.

Tot slot

Bij het ringstation van Oud Valkeveen zijn vrijwilligers die mee willen helpen met diverse ringactiviteiten meer dan welkom. Voor meer informatie en ook voor vragen over dit artikel kunt u een mailtje sturen naar vrs.hetgooi@gmail.com.

Geraadpleegde literatuur

Adamic P., Emmenegger T., Briedis M., Gustafsson I., Henshaw I., Krist M., Laaksonen T., Liechti F., Prochazka P., Salewski V & Hahn S. 2016. Barrier crossing in small avian migrants. www.researchgate.net/publication/294573013.

Hahn S., Bauer S. & Liechti F. 2009. The natural link between Europe and Africa – 2.1 billion birds on migration. *Oikos* 118: 624-626

Kennerley, P. & Pearson, D. 2010. Reed and Bush Warblers. *Helm Identification guide*: p. 354-363.

Papazoglou C., Kreiser K., Waliczky Z., Burfield I., 2004. Birds in the European Union: a status assessment. Wageningen, The Netherlands: Bird-Life International. p. 40-41.

Schippers, R.R. 2012. Vogelringstation Oud Naarden. 3e kwartaaloverzicht 2012. *De Korhaan* 46(5): 173-176. Mededeling Vogelringstation Het Gooi nr. 7.

Zwarts L., Bijlsma R.G., van der Kamp J & Wymenga E. 2009. Living on the edge: Wetlands and birds in a changing Sahel. KNNV Publishing, Zeist. p 444-449.

Zwarts L. van der Kamp J., Klop E., Sikkema M & Wymenga E. 2014. West African mangroves harbour millions of wintering European warblers. *Ardea* 102 (2): 121-130 .

Vogels tellen met het geluid van de veldleeuwerik om je heen. Nico Klippel (r) Wobbe Kijlstra (l)
Foto: Hilda Veenstra

Vanuit de auto tellen, dan verstoort je de vogels het minst
Foto: Hilda Veenstra

Eempoldertelling, op stap met Nico Klippel

Wobbe Kijlstra

12 Maart, een strakblauwe lucht, 1 graad Celsius: het belooft een mooie ochtend te worden. Nico Klippel staat Hilde en mij al op te wachten. We mogen mee met de Eempoldertelling en Nico wil ons het nodige vertellen over de eempoldertellingen. Jan Mooij schrijft elke keer een artikel voor de Korhaan, waar hij put uit ruim 40 jaar gegevens. Deze komen niet uit de lucht vallen. Elke twee weken gaan drie ploegjes van twee mensen op stap om in het toegewezen deel alle vogels die ze zien te tellen.

Hilde en ik mogen mee met de telling in Zuid en worden gelijk aan het werk gezet. De eerste spreeuwen en knobbelzwanen moeten genoteerd worden en er zullen nog velen volgen. Nico vertelt dat hij sinds 1978 meedoet met de telling. Gestimuleerd door het enthousiasme van Adri Vermeule waarover elders in de Korhaan een artikel, heeft hij zich toen opgegeven als teller. De ruilverkaveling die toen speelde was aanleiding om te willen weten wat het effect op de vogelstand was. Deze herverkaveling had een groot effect, van een drassig gebied met veel roofvogels, waaronder de nodige kiekendieven, en ook kempbanen veranderde het landschap tot de polder, met boerderijen aan de oost-

kant, zoals we die nu kennen.

De eerste jaren werd de polder nog met de fiets doorkruist, later werd dit de auto. De systematiek is in al die jaren niet veel veranderd. Alle vogels worden op zicht (met verrekijker) geteld. De aantallen zullen niet altijd even juist zijn. Door consequent elke twee weken de drie gebieden (Zuid, Noord en de Oostemeent, die later in de telling is opgenomen) ontstaat een goed beeld.

Inmiddels hebben we de nodige spreeuwen, knobbelzwanen, kokmeeuwen etc. geteld en staan we voor onze eerste grote opgave. Een enorme groep ganzen met tegenlicht. Zulke grote groepen tel je natuurlijk niet één voor één, je probeert ze 'blokgewijs' te tellen. Zo kom je in de tellingen altijd uit op 2.500 en zelden op 2.501. Deze groep kunnen we het beste tellen als we daar de bocht om zijn, dan hebben we beter licht, legt Nico uit. Het werkt we komen ieder apart uit op ongeveer 800 kolganzen.

Als je al zolang telt, zie je de veranderingen, geeft Nico aan. Vroeger kwamen we soms wel tot 800 kleine zwanen, nu zijn dat er een stuk minder. Vandaag komen we deze wintergasten niet tegen. Wie weet zijn ze gestimuleerd door de zon al weer op weg naar het hoge noor-

den. Omgekeerd zien we nu meer krakenden dan vroeger, toen ze er eigenlijk alleen in de winter waren.

Dit is een voorbeeld van de dynamiek die de Eempolder kenmerkt en het meedoen met de telling zo leuk maakt. Ongeveer eens per zes weken word je ingepland en zo kom je het hele jaar door in de Eempolder, in alle seizoenen met mooi en ook slecht weer. Elke keer weer is het een verrassing wat je te zien krijgt. Sommige tellingen blijven je bij, zoals die keer dat we in de Oostemeent, in de winter met sneeuw, wel geteld één zwarte kraai hebben gezien en een paar hazen. Aan hazen was deze ronde ook geen gebrek. Wel 34 hazen hebben we geteld. Deze gegevens worden weer doorgegeven aan de club die de zoogdieren telt.

"Luister, een veldleeuwerik, van dit geluid word je altijd vrolijk". Zo brengt elke telling wel een cadeautje. Een ander voordeel is wel het tijdstip. Je hoeft niet voor dag en dauw op zoals bij de broedvogelinventarisaties. We beginnen om 9 uur en afhankelijk van het gebied ben je zo eind van de ochtend wel klaar. En de telling is op zicht en niet op gehoor, dus je hoeft niet alle geluidjes te kennen.

Kan jij je voorstellen, een lente zonder grutto's?

Foto: Frans van Lier

De teller staat inmiddels op ruim tweeduizend brandganzen en evenveel kolkganzen. Knobbelzwanen, kokmeeuwen en smienten mogen er ook zijn. Met de wilde eend schijnt het niet zo goed te gaan. Wij kwamen uit op 125. Dit is toch heel anders dan op je gemak door het gebied toeren, het is opletten gebazen en proberen alles zo nauwgezet mogelijk bij te houden. Degene die iets ziet zegt 'stop', zodat er tijd is goed te kijken en het aantal te tellen.

In de loop der jaren zijn er vaste routes ontstaan. In Noord is het altijd linksaf, in de Oostmeent altijd rechtsaf, in Zuid lijkt het meer op het 'doorkruisen' van het gebied. Vanuit de auto krijgen we de gelegenheid sommige vogels goed te observeren. Zo kunnen we het verschil tussen de kokmeeuw en stormmeeuw goed in ons opnemen. De kleur poten is anders, de stormmeeuw is duidelijk een slag groter en heeft een bollere kop.

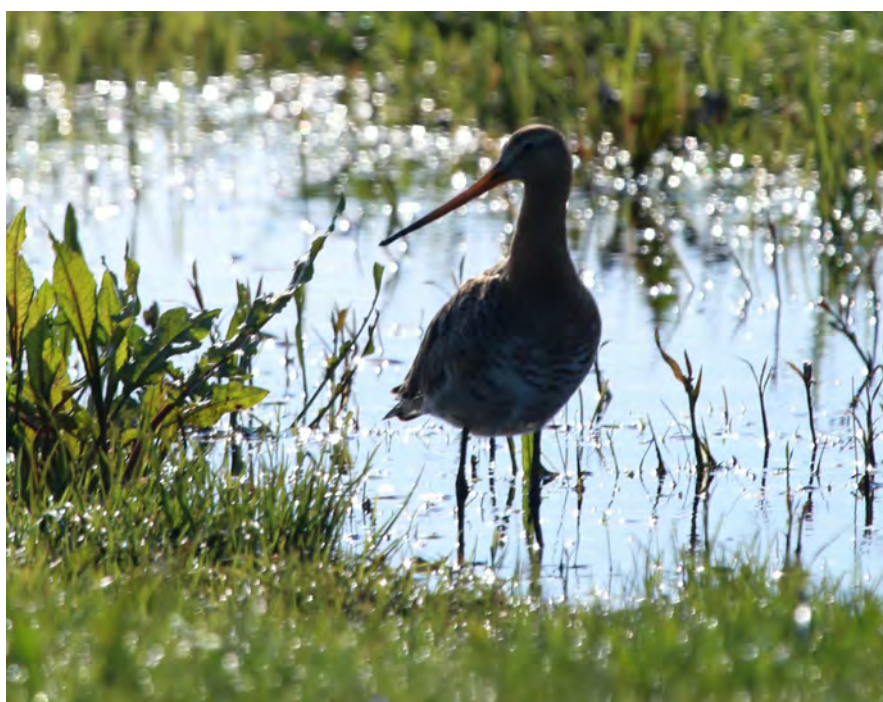
Alsof Nico het mooiste voor het laatst heeft bewaard, stopt hij bij het haventje bij de Eem. En daar staan ze, de grutto's en zelfs een aantal rose grutto's, uit te rusten van de lange reis of met hun snavel pikkend naar voedsel in de drassige bodem. Wat een feest. Op de terugweg

maken we de balans op, 42 soorten in aantal variërend van 1 tot 2.100 en met de veldleeuwerik en grutto als lenteboodes.

"Jullie snappen nu zeker wel wat het tellen in de Eempolders zo leuk maakt?", kijkt Nico ons vragend aan. Hilde en ik zijn zeker overtuigd. En wie weet helpt

dit artikel anderen over de drempel te stappen en mee te helpen met de tellingen. De werkgroep Eempoldertellingen kan nog een aantal tellers gebruiken om het rooster goed rond te krijgen.

Heb je belangstelling neem dan contact op met Jan Mooij (mooij.noorman@planet.nl)

Het geroep van grutto's en tureluurs is nog volop te horen in de Eempolders

Foto: Paul Keuning

Adri oogt tevreden tijdens deze buitenland-excuris

Foto: Hugo Weenen

Adri Vermeule, de 'Vogeltjesman'

Carel de Vink

Bij binnenkomst valt mijn oog al meteen op een fraaie aquarel. "Die is gemaakt door Bertus van den Brink. Als we mee waren met een weekend van de Vogelwerkgroep, mochten we niet samen een groep leiden. Want dan bleef er niemand over voor de andere excursieleiders..." Geen wonder. Wie hen beiden kent, weet dat het makkelijke praters zijn, die beschikken over eindeloos veel weetjes! Vanaf mijn entree komt er een stroom van verhalen los. Over vogels nu en vogels vroeger. Over de vogelwerkgroep, waarvan hij sinds 1974 lid is. Over reizen door Europa, op zoek naar vogels. Verder activiteiten door het hele land, ter wille van het welzijn van vogels.

Ik laat hem vertellen:

Vogels ontdekken

Mijn jeugd was niet zo leuk. Ik groeide op in Den Helder. Daar was ik altijd al bezig met het vangen van glasaaltjes, hield vissen in een bak en zandhagedissen in een terrarium. Met een vriendje verzorgde ik rupsen tot ze zich verpoppen en uitvlogen als prachtige vlinders. Toen ik bijna tien was, brak de oorlog uit. Mijn vader was bij de marine en vluchtte naar Engeland. Die zagen we pas na vijf moeilijke jaren terug. In 1940 kwamen we in Hilversum te wonen. In de oorlog hielp ik bij een boer en verzorgde een moestuin. Zo kwamen we aan eten en mijn aandacht voor de natuur groeide

daardoor. Na de oorlog ging ik vaak met mijn vader naar de hei. In mijn diensttijd trok ik rond Amersfoort erop uit met een maat, wiens vader boswachter was in de Soesterduinen. We zagen vooral fazanten; het kleine spul herkende ik nog niet. De echte interesse voor vogels ontstond toen ik met ons gezinnetje in Noord-Hilversum woonde. Vanuit ons huis konden we de baltende korhoenders horen op de hei, driehonderd meter verderop. En een maand later de roepende jonge ransuilen. Met mijn oudste twee kinderen ging ik op zoek. We verborgen ons onder de bremstruiken en zagen de 'korren' baltzen. 's Avonds doken ze weg in de

krentenboompjes. Ik kocht een goedkope kijker en ook een simpel vogelgidsje: 'Zien is Kennen'. Met plaatjes, zo groot als een postzegel. Later kwam 'de Kist', een oude versie, compleet met afbeeldingen van eieren. In die jaren kwam ik Rob Molenbeek tegen. Die introduceerde me bij de Vogelwerkgroep. Voor ik het wist werd ik, met mijn grote mond overal bij betrokken. Ik had bestuurservaring bij de handbalvereniging, waar mijn kinderen speelden. De vogelwerkgroep zocht ook mensen voor het bestuur. De club bestond uit een man of tweehonderd, van wie er dertig tot veertig actief waren. Al snel stond ik met

De holenduif, één van Adri Vermeule zijn favorieten

Foto: Hugo Weenen

Rob 'De Korhaan' te stencilen. De eerste weekendexcursie die ik meemaakte, was naar Schiermonnikoog. Bij Boer Talsma logeerden we in de stal, waaruit de koeien net waren vrijgelaten. Alles rook nog naar koe. Het wemelde er van de muizen. We deden alles nog heel primitief. Er waren zeven of acht deelnemers. Er is veel veranderd.

Buitengebeuren

Ik had een kleine boot waarmee ik graag op de Vuntus voer. Door rugproblemen werd ik afgekeurd voor mijn werk. Daardoor kreeg ik volop tijd voor activiteiten met mijn gezin, zoals fietsen rond het IJsselmeer. Ook om naar vogels te kijken. Een oud turfsteker, die nog in een veenhuisje woonde, nam mij een paar keer mee als hij ging jagen. Dat jagen vond ik maar niets, maar voor hem was het altijd een noodzakelijke bijverdiensgeweest. In magere tijden at hij zelfs aalscholversoep. Je wilt niet weten hoe smerig dat smaakt! Nu schoot hij watersnip, houtduif en wintertaling. Ik ging mee omdat ik wilde weten wat hem ertoe bewoog om te jagen. Maar daardoor leerde ik ook veel over watervogels en het gebied. Nog steeds is het water mijn

favoriete biotoop. Vooral de Vuntus, waar we een huisje en een boot hebben. Met Dick Jonkers heb ik daar zijn gids uit Suriname rondgevoerd door kreken waar je niemand tegenkomt. Die voelde zich er helemaal thuis. We boften met een gezinnetje ijsvogels en waterrallen met jongen!

Met Nico en Bep Dwars speurde ik in de beginjaren de hele omgeving af. We vonden rond 1975 de laatste zingende geelgors van het Gooi bij de Westerheide, met zijn liedje dat klinkt als de Vijfde van Beethoven: tie-die-die-die-daa! Rie de Wijs zag slecht, maar kende alle geluiden. Met mijn kijker zocht ik wat zij hoorde, om te bevestigen dat ze het weer eens goed had. Met Sietse Poelstra ging ik tellen in de Eempolders. Als we onze winterronde maakten, stond bij de sluis de boer op ons te wachten. Die had behoefte aan een praatje: "Daar zit een velduil. Ze zijn er weer; het zijn er nu drie..." Dan bedoelde hij de ransuilen die daar iedere winter zaten. Later zijn die verdwenen. Het werd te druk. Ook leerde ik veel van Paul van der Poel. Vooral geluiden! In de winter werden

de watervogels geteld tussen de haven van Huizen en Het Raboes. De Stichtse Brug was er nog niet. Ik telde ook op de trektelpost in het Corversbos. Met Fred van Klaveren op zaterdag en met Jan Terlouw en Nico op woensdag. Er werd ook op slaappleatsen geteld. Kauwen, eksters, meeuwen. Een verzamelplaats dichtbij een spreekwenslaappleats leverde naar schatting een miljoen vogels op! Het hele weiland zag zwart. Veel van mijn bezigheden deed ik met Yves Vogel. We leerden van elkaar. Bertus kwam in het begin niet ver met zijn vogelkennis. Die leerde razendsnel!

Met Dick Jonkers hing ik nestkasten op door heel Nederland: van het Robbenoordbos tot in Limburg. Voor Jaap Taapken gingen we naar Zeeuws Vlaanderen om te zoeken naar mogelijkheden voor ooievaarsnesten. Met Dick ringde ik ganzen. Wat heb ik eigenlijk niet gedaan? Met Han de Zoete stond ik bij evenementen met een informatiekraam. Ik deed wintertellingen van watervogels, inventariseerde gebieden, leidde excursies. Dat laatste doe ik niet meer. Mijn gehoor is niet meer wat het was. Er vraagt bijvoorbeeld iemand: "Wat hoor ik daar?" Dan is het lastig als je de hoge piepjes niet meer hoort: goudhaantje, vuurgoudhaan, grauwe vliegenvanger, snor en sprinkhaanrietzanger... In de beginjaren van de herkenningcursus gingen we met een bus naar Het Zwin. Dan ging ik mee. Ik bezocht altijd de laatste paar avonden, zodat de deelnemers bij latere excursies een bekend gezicht zagen. Ook werkte ik mee aan de totstandkoming van de streekavifauna. Met dertig man zaten we kaartjes met waarnemingen uit te zoeken in de Godelindeschool in Naarden. In de afbouwfase van bewoning op Tiengemetten hebben Dick en ik het eiland driemaal geïnventariseerd: een keer met de boot, een keer te voet en een keer op de fiets. Dat op verzoek van Natuurmonumenten.

Ik heb in al die jaren de vogelstand zien veranderen. Op de hei mis ik de korhoenders en de wulpen. Ook de aantallen veldleeuweriken zijn niet meer wat ze waren. De bonte kraai zat vroeger iedere winter op de hei. De boomleeuwerik is wel toegenomen, maar het aantal boomvalken neemt af. In de polders zie

en hoor je nauwelijks meer graspiepers baltzen. In de Vuntus is het wouwaapje verdwenen, maar daar zie je nu wel de krakeend als nieuwe broedvogel. De grote zilverreiger is natuurlijk ook een nieuwkomer. Een speciale vogelsoort vind ik de holenduif. Tegenwoordig veel talrijker dan in vroegere jaren. Ik probeerde hem altijd te ontdekken in groepen houtduiven en dan vast te stellen waaraan je hem kon herkennen. Hoe vloog hij? Wat was zijn silhouet? We hingen bij het Laarder Wasmeer kasten op voor de holenduif, maar die eigenwijze beesten hadden voorkeur voor bosuilenkasten. Bij Zonnestraat ontdekten we een broedgeval in zo'n uilenkast, maar die was half vergaan en viel op een gegeven moment naar beneden. De duiven hebben het nog wel geprobeerd, maar het broedsel werd niks.

Over de grens

Al snel werden er ook tochtjes ondernomen naar het buitenland. Met Dick Jonkers, Piet Spoorenberg en Joke van Velsen. Met Dick ging ik helpen bij het ringen in een Hongaars moeras. De ringers moesten zich behelpen met netten waar de gaten in vielen. Ze hoorden een vogeltje dat ze niet kenden. Wij herkennen hem: de cetti's zanger. Zulke vogels leerden we kennen tijdens buitenlandexcursies. Daaraan deden toen tien tot twaalf man mee, later steeds meer. Naar Sardinië, de Extremadura en vaak naar Falsterbo. Daar kon ik eindeloos oefenen op kenmerken van de sperwer. Dat vond ik ook altijd een lastige soort: je hebt kleine en heel kleine mannetjes, maar ook kleine vrouwtjes, grote en heel grote. Bij Falsterbo wisten we een meer waar 's avonds grote groepen ganzen kwamen om te overnachten. In de late schemering kwamen daar honderden kraanvogels bij. Geweldig om te zien en vooral om naar te luisteren! We zijn vaak te gehaast om echt te kunnen genieten. Ik spreek mensen op de hei wel eens aan. Dan vraag ik ze of ze gezien hebben hoe mooi alles is en wat voor vogels er zitten. Veel bezoekers van de hei zijn alleen maar onderweg van hot naar her. Dan missen ze zoveel moois. Als we in ons favoriete hotel in Portugal verblijven, vraag ik de gasten of ze de hop al hebben opgemerkt. Soms zitten er wel drie hopen tegelijk in de tuin. Of ze zit-

ten op het terras en kijken uit over zee. "Heeft u die vogels al hals over kop in zee zien plonzen? Die heten jan van gent en die duiken moeiteloos twintig meter diep!" Mensen gaan dan bewuster kijken en merken van alles op. "Dat moeten we maar eens aan de vogeltjesman vragen," zeggen ze tegen elkaar. Ook hier in de straat ben ik de man die alles van vogels weet.

Extremadura is een van mijn favoriete plekken. Daar zie je alle roofvogels van Europa, behalve Eleonora's valken. Die zagen we op Sardinië. Maar ik heb ook met veel plezier trekvogels geteld in de Pyreneeën. Daar pachten natuurbeschermers temidden van alle jagers een helling, waar niet gejaagd mag worden. We telden daar ooit op een dag drieduizend wespdiven. Dan leer je goed kijken: mannetje, vrouwtje, jonge vogel... Het is voor ons onvoorstelbaar: kleine kinderen lopen al met eenvoudige hagelbuksen te schieten op vlinders en alles wat beweegt. Die jagers vinden het maar niks dat juist een van de beste passages voor trekvogels niet voor de jacht gebruikt wordt. Bij ons heb ik meegemaakt hoe je in de jaren van vergiftiging halfdode buizerds tegenkwam. De roofvogelstand is gelukkig flink hersteld, al blijven er uitzonderingen. In verband met roofvogels heb ik meegewerkt aan een onderzoek naar de driejarige cyclus van veldmuizen.

Kijken

Het is jammer dat nieuwe Nederlanders weinig oog hebben voor de natuur. Het past niet in hun cultuur. Toen ik een buurman van Turkse komaf wees op een Turkse tortel, vroeg hij: "Is dat een scheldwoord?" Ook veel Nederlanders moet je leren kijken. Tijdens een vakantie in Turkije maakten we een bus-excursie door de ruïnes van Efeze. Ik vroeg de gids: "Mag ik na uw uitleg over cultuur en historie nog iets aanvullen?" Ik wees op de grote hagedissen en schildpadden tussen de pilaren. De verdere tocht kreeg ik na de uitleg van de gids telkens de kans om iets te vertellen over de natuur.

Naar vogels kijken is meer dan het verenkled herkennen. Geluiden en gedrag zijn minstens zo belangrijk. Wat

ook helpt is om te weten in welke natuurlijke omgeving een vogel zich thuis voelt. Wat kun je verwachten op de hei, in een nieuwbouwwijk of in een droge ruigte? Het gebeurde niet zelden dat ik tijdens een excursie gelijk kreeg als ik zei: "Opletten of we een klapekster zien..!" Van heel groot belang is het om de tijd te nemen. Tijdens excursies stond ik vaak al heel vroeg bij het verzamelpunt. Het gebeurde wel dat ik dan al van alles gezien had, wat niet meer aanwezig was tijdens de excursie. Terreinkennis bouw je zo op. Dan weet je waar en hoe laat je kans hebt om niet 'zomaar' drie houtsnippen te zien!

Een geweldige ervaring was het ringen van vogels op Rottumeroog. Daar ging ik met Dick heen voor vier dagen. In een klein bootje werden we bij harde wind overgevoerd. Ik werd echt zeeziek. We vingen vooral roodborsten, geen bijzondere soorten. Het was een bijzondere ervaring. Ik had er wel veertien dagen willen blijven!

Ik mis de excursies wel. In het begin was er een handvol excursieleiders: Paul van der Poel met zijn kennis van geluiden, verder Nico Dwars, Rob van Manen, Yves Vogel en ik. Ik heb er minstens honderd geleid. Ik zorgde ervoor dat ik ook iets kon vertellen over het gebied en wat er groeit. Naar veengebieden nam ik in mijn rugzak twee turven mee. Veel deelnemers hadden die nog nooit gezien. Dat is voorbij, maar er blijft genoeg over om van te genieten. Vooral als ik met mijn bootje over de Vuntus vaar. Want het zijn vooral de vogels van natte gebieden die mij weten te boeien.

Hoe het de huiszwaluwen verging in 2015

Dick A. Jonkers

Nesten van de huiszwaluw hebben een nauwe opening

Foto: onbekend

Modder is goed bouw materiaal voor de huiszwaluw

Foto: onbekend

Op het moment dat deze publicatie wordt voorbereid staan we aan de vooravond van het 39e telseizoen van deze monitoringreeks, die in 1978 van start ging. Zoiets is alleen maar mogelijk door het zeer gemotiveerde korps van huiszwaluwnestentellers. Het zou fijn zijn wanneer er aanmeldingen komen om te helpen en er kleine telgroepjes worden gevormd om te assisteren. Hierdoor blijft de continuïteit van het onderzoek gewaarborgd.

Huiszwaluwen en het weer

De weersituatie tijdens de periode met de nestbouw en de daarna volgende broedperiode speelt een rol bij de vestiging en het waarborgen van het behoud. Modder is daar bij een factor. Ook de voedselsituatie is van belang voor de overleving van de jongen en daarmee het veilig stellen van de toekomstige populatie.

April was een van de zonnigste maanden en daardoor zeer droog. Ook mei en juni waren droog. Sinds het begin van de waarnemingen in 1906 van het KNMI was het een voorjaar met de meeste zon ooit. Desondanks was april iets aan de koude kant. In mei bleef het, hoewel de zon veel scheen, vrij koud en vror het zelfs incidenteel aan de grond.

Na de tamelijk koele en droge maanden mei en juni, was het in juli zeer warm, zonnig en droog. In augustus bleef het volgen het KNMI vrij warm en zonnig.

Koloniegrootte

De grootte van een kolonie wordt bepaald door diverse factoren. Er moeten aanhechtings- en aanvliegmogelijkheden zijn, vochtige plekken in de omgeving voor het verzamelen van modder en -niet in de laatste plaats- voldoende muggen. In het buitengebied zijn wat dat betreft de leefomstandigheden aanzienlijk gunstiger dan binnen de bebouwing. De objecten waar een of enkele nesten aanwezig zijn, bevinden zich meestal binnen de bebouwde kom. Voor tellers die meer willen weten over het huiszwaluwegebeuren zijn bij mij nog enkele thema-nummers beschikbaar van het Vogeljaar. In 2015 kwamen 172 objecten voor waar huiszwaluwen hun nest aan bevestigd hadden. Er zijn 62 objecten aangetroffen met een paar en 61 met kleine kolonies van 2-5 paren. Op achttien adressen zijn kolonies gesignaleerd met 6-10 paren en op tien plekken kolonies van 11-25 nesten. Verder bevonden zich in het gebied vier kolonies met respectievelijk 30, 28, 28 en 26 nesten. Absolute topper was de kolonie van 128 nesten in de Noordpolder beoosten Muiden.

Aantal paren per gemeente

Het is bijna niet te geloven dat er in 2015 slechts een paar meer waren dan in 2014.

gemeente	aant. nesten 2015
Muiden/ Muiderb	170 (205)
Weesp	122 (130)
Nigtevecht	38 (40)
Nederhorst d Berg	31 (43)
Vreeland	19 (36)
Loenen a/d Vecht	56 (52)
Nieuwersluis	21 (10)
Ankeveen	50 (30)
's-Graveland	21 (29)
Kortenhoef	34 (13)
Loosdrecht	44 (26)
Hollandse Rading	28 (26)
Hilversum	81 (79)
Naarden	22 (27+)
Huizen	14 (26)
Eemnes	121 (110)
Eembrugge	28 (31)
Eemdijk	69 (55)
Totaal	969 (968)

Tussen haakjes de aantallen van 2014

Van de achttien onderzochte gemeenten was er bij de ene helft een toename

Eindelijk succes in de huiszwaluwentil op het strand aan de Zomerkade in Huizen

Foto's Paul Keuning

en bij de andere helft een terugloop. Muiden/Muiderberg moest met een afname van bijna 18% een forse veer laten. In Weesp bedroeg die 15%. Vreeland vertoonde een terugloop van 47%. Het aantal nesten in Ankeveen kwam uit op meer dan een verdubbeling.

Kunstnesten en zwaluwtillen

Hier en daar zijn bewoonde kunstnesten gevonden. Er zijn inmiddels ervaringen met kunstnesten, dat zij dicht bij elkaar gehangen met enige ruimte er tussen broedparen kunnen aantrekken. Opmerkelijk is een waarneming van Vincent Fransolet op Ringersnet. Hij meldde een op 11 mei 2015 door huiszwaluwen bewoonde hout-betonnen nestkast in Ringnås op 70 km noord van Morje (Midden Zweden).

Goed nieuws is er van één van de zwaluwtillen. Die van de Zomerkade in Huizen was voor het eerst bewoond (Pieren- Olijhoek 2015). In Soest, net buiten het onderzoeksgebied van de vogelwerkgroep waren op 28 mei drie kunstnesten bezet door huiszwaluwen. In een kom bevond zich een nest met jonge pimpelmezen. De huiszwaluwen probeerden de af en aan vliegende ouders te verjagen (mededeling Jaap v.d. Berg).

Varia

Sporadisch zijn nieuwe nesten gemeld en nog steeds ook schilderwerkzaamheden in de broedtijd en het afsteken van nesten. Verder zijn op een aantal plaatsen kapotte nesten aangetroffen. Hoe dit kwam was niet duidelijk.

Bij drie nesten in Loosdrecht spietste een ekster de nesten van de muur en verorberde de inhoud op de grond (mededeling Piet en Francis Bakker).

Buiten het onderzoeksgebied trof ik op 15 september(!) in Mechelen (Zuid-Limburg) nog een nest aan met een jong in de nestopening. Op 17 september vloog dit jong uit. De laatste melding van een nestjong in Nederland is afkomstig uit Doorn van 16 oktober 1979 (Glutz von Blotzheim & Bauer 1985). Het zou interessant zijn om na te gaan, hoe lang nog jongen aanwezig zijn in ons onderzoeksgebied.

Onderzoekmedewerkers

Het samenstellen van dit verslag zou niet mogelijk zijn geweest zonder de trouwe hulp van degenen die naar buiten gingen om te kijken op welke adressen de huiszwaluwen nestelden. In 2013 waren dat de volgende personen: P. Bakker, F. Bakker, G. Bieshaar, E. de

Bruin, R. van Dijk, A. Driessen, W. Fokker, L. de Groot, Y. de Groot, D.A. Jonkers, W.Langendorff, P. Schut, A. van Soest, S. Staps, H. van Tol, en M. van der Weyden.

Geraadpleegde literatuur en andere bronnen

Glutz von Blotzheim, U.N. & Bauer K.M. 1985. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 10/1. Passeriformes(1. Teil) AULA-Verlag Wiesbaden: 490.

Jonkers, D.A. 2015. Huiszwaluwenkolonies tussen Vecht en Eem in 2014. De Korhaan 49(2): 75-76.

Pieren- Olijhoek, M. 2015. Eindelijk succes met een huiszwaluwtil. De Korhaan 49 (4): 40-41.

Internet: KNMI 2015. Maand- en seizoenoverzicht. (www.knmi.nl/klimatologie/maand-en-seizoenoverzichten).

Wat zien ik?

Ekster is grote bonte te slim af

Op 30 december 2015 zat ik in mijn luie stoel voor het raam te kijken hoe een grote bonte specht een tak van een veldiep in het plantsoen naast onze voortuin aan het bewerken was. Zo nu en dan vloog er een stuk bast of aangetast hout weg. Plotseling schoot een ekster uit een boom, die

op minstens 25 meter staat, op de specht af en verjoeg deze. Kennelijk had de ekster in de gaten dat de specht bij het einddoel was gekomen, want zij pikte onmiddellijk iets uit de tak en vloog met de prooi in de snavel weg. Helaas lukte het niet om te bepalen wat voor lekkers de specht voor de ekster blootgelegd had. jonkies die nog gevoerd worden, ze duwen soms pa of ma helemaal omver in hun enthousiasme. Bij de volgende echte stortbui verdwijnen ze in een struik en kan ik eindelijk boodschappen gaan doen. Fijn, zomer!

Paul van der Poel

Oordoppen als remedie tegen roodborstzang

Eigenlijk moet de kop van deze bijdrage luiden Wat hoor ik? Wat is namelijk het geval. Eind februari kwam er een e-mail van een boze mevrouw, die niet kon slapen, omdat elke nacht een roodborst zat te zingen bij haar slaapkamer. Zij schreef erbij: 'Afschieten die hap' en dat is natuurlijk geen optie.

De plek van overlast was de galerij van een flat

aan de Eslaan in Bussum, die de hele nacht werd verlicht. Mijn advies luidde om de lamp af te dekken, of er op een andere wijze voor te zorgen dat er geen licht meer was op de betreffende plek. Later kwam er een mail terug. Mevrouw had een ander oplossing gevonden. Als ze ging slapen deed ze oordoppen in!

Dick A. Jonkers

Zwaluwen in december!

Komt het door de veranderingen in het klimaat of de relatief warme eerste dagen van december of zijn er andere oorzaken te verzinnen? Feit is dat ik op 10 december jl. tijdens een tochtje langs de kust van het Gooimeer tussen de Huizer Aanloophaven en de Blaricumse Sluis van pure verbazing bijna van mijn fiets viel.

Ter hoogte van Het Spijk/Gaast (enkele straten aldaar) nam ik een tweetal boerenzwaluwen waar, die in rap tempo over de rietkraag en de bebouwing ter plekke scheerden.

Enkele keren vlogen ze heel dicht langs en over mij heen, zodat ik ze heel goed kon bekijken, waarbij het mij opviel dat hun staartpennen relatief kort waren, wat zou kunnen wijzen op juveniele vogels. Op 12 en 14 december zag ik dat hier zelfs drie exemplaren!

Waarschijnlijk heeft het relatief warme weer in het najaar en zeker ook in de decembermaand gewicht in de schaal gelegd, bij sneeuw en vorst waren deze vogels waarschijnlijk al lang weg getrokken ; mijn laatste waarneming aldaar van de drie vogels was uiteindelijk op 29 december jl. Ik kan mij niet herinneren ooit zo laat in het jaar nog boerenzwaluwen te hebben waargenomen.

GEDICHT

OCHTEND

De nevels trekken op, het water
staat rechtop in het land.
Jij die een voorsprong hebt in ongeluk,
waar denk je aan?
De vogels barsten los in luid kabaal,
vrolijk voor mij omdat ik vrolijk ben.
'Laten we niet sentimenteel zijn
over vogels' zeg jij 'ze maken tenslotte
een hels lawaai, ook je onsterfelijke nachtegaal'.

JUDITH HERZBERG,
UIT: ZEEPOST, AMSTERDAM, 1963

P.S. DIE ONSTERFELIJKE NACHTEGAAL,
IS WAARSCHIJNLIJK EEN VERWIJZING
NAAR DE BEROEMDE VERSREGEL VAN
J.C. BLOEM: IN DE KOUDE VOORJAARS-
NACHT ZINGEN DE ONSTERFELIJKE
NACHTEGALEN

SPREEUW

Had niets te beweren
te klein voor veren
te nat om bruin te heten
en snavel dicht
ook tegen eten.

Maar werd een hoogst
warmpotig geleerde
specialistisch geïnteresseerde
zeehondgeveerde
vetervereerder.

Frivoolkelige imitator
een parel-bespetterde
wezel, een vliegende
ongeleetterde triomfator.

JUDITH HERZBERG,
UIT: STRIJKLICHT, AMSTERDAM, 1971

Eindelijk beheer op de 'vogeleilanden'

Foto: Jan Loggen

Beheer vogeleiland bij de pier van Huizen nu geregeld

Jan Loggen

Na twintig jaar onduidelijkheid over het beheer van deze eilandjes bij de pier van Huizen, zijn er nu afspraken gemaakt tussen de gemeente Huizen, werkgroep Nardinclant en onze Vogelwerkgroep.

De drie eilandjes zijn indertijd aangelegd met baggerslib uit de vaargeul. De gemeente Huizen heeft over het onderhoud van het eerste vogeleiland nu goede afspraken kunnen maken met Staatsbosbeheer en met twee uitvoerende vrijwilligersorganisaties. Dat zijn onze vogelwerkgroep en Nardinclant, die het beheer gaat coördineren. Staatsbosbeheer zou het beheer op zich nemen, maar dan moesten de eilanden wel kaal, en voorzien van een toplaag van wit zand, opgeleverd worden. Het is anders gelopen:

de planten en bomen vonden een goede voedingsbodem op de eilandjes en de vogels waar ze voor bedoeld waren, zoals visdiefjes, bleven weg.

Afgelopen najaar is op initiatief van Nardinclant een flinke ploeg van wel twintig personen aan het werk geweest om het eerste eilandje van bomen en planten te ontdoen. Hier deden ook diverse leden van de vogelwerkgroep aan mee. Later zijn leden van Nardinclant nog terug geweest om het riet en de andere begroei-

ing echt met de grond gelijk te maken. Eind mei wordt op het gemeentehuis een akkoord ondertekend, waarbij Huizen een boot en ander materiaal beschikbaar stelt op dagen dat het geregelde onderhoud zal plaatsvinden. Nardinclant blijft het uitvoerende werk regelen, waarbij ze er wel op rekenen, dat mensen van Vogelwerkgroep Het Gooi en omstreken ook de handen uit de mouwen steken. Staatsbosbeheer adviseert en zorgt dat het gemaakte groenafval afgevoerd wordt.

WIJZIGINGEN LEDENREGISTER

Nieuwe leden

Allema, A.
Berkel, J. van
Beuken, L.
Brandes, C.J.
Dijkma, N.
Elst, A. van der
Gemert, L. van
Gorter, W.
Groot, P. de

Hessels, P.
Hover, H.
Huygen, W.
Jager, R. de
Jong, A. de
Koning, J.
Krumpelman, E.
Lee, E. van der
Lentz, S.
Loohuizen, M.

Mondelaars, L.
Oudenaarden, J.
Pingen, F.
Pauw, R. vd.
Rijkeboer, A.
Roos, V.A. de
Sival, E.
Spruit, J.
Thissen, M.
Veenstra, A.

Zandee, M.

Opgezegde leden

Bot, J.
Brouwer, F.J.
Eleveld, G.H.M.
Hensen, S.R.
Hilhorst, B.N.M.

Hilhorst-Jansen, A.A.M.
Luijks, K.
Nijman, J.G.T.
Rozeboom, E.M.V.
Sipkes, H.
Verhoef, R.A.M.
Westland
Ramshorst, J.v., G.H.

Overleden

Jacobs, C.F.T.M.

Kijken met je oren

Foto: Koos Koopmans

Om zes uur 's ochtends in Hilverbeek

Monique Smit

Lichting oktober tweeduizendvijftien heeft net de vogelcursus afgerond. Acht uur 's ochtends is al pittig voor een vogelexcursie. Maar op zaterdag 9 april om zes uur in Hilverbeek aantreden? A tall order! Zeker na een avondje doorzakken met slechts drie uur slaap en een wekker die om 4 uur 30 af gaat. Zal ik opstaan? Vooruit.

Vlak voor Hilverbeek zijn de beuken wit bespoten met het opschrift 'Wij willen blijven leven. Ik ook! Ik ook!' In het donker verzamelen we op de aangeharkte parkeerplaats, aangeharkt voor wie? Stille, dan barsten de vogels los, witte wieven en vanaf half zeven een schitterende zonsopkomst! Tot slot om half negen gouden zonlicht, gefilterd in banen door de bomen.

Reisleiders Koos Koopmans en Wouter Rohde zetten er stevig de pas in. We zijn met een klein groepje van zeven. Allen ervaren op twee nuldejaars na. Toch prettig, ben je niet in je eentje een sufferd. Volgens Koos moeten wij onze kijkers maar wegleggen en op onze oren afgaan. Huh? 'Kijk, als ik tie-tie-tie hoor, zonder roffel, dan weet ik meteen

dat dit een grote bonte specht is. en weet je waar hij zit, dan kijk je. Maar al vind je hem niet, dan weet je toch wat het was.' Ja, ja . . .

En toch, het lijkt te werken. Koos weet beeldend de vogelgeluiden uit te leggen, zo gooit het roodborstje er 'alles in een keer uit'. We stappen weer flink door langs Stofbergen, een stukje Spanderswoud, dan de Leeuwenlaan oversteken Gooilust in. Via de achterkant van Jagtlust en Land & Boschzicht weer over de Leeuwenlaan terug. Dit alles in koud twee en een half uur, inclusief koffiepauze waarbij Hadewych, zevende jaars, ons zelfgemaakte wortel-notentaart, of noten-fudge, dan wel citroen- en chocoladetaart laat proeven. Niet van de luxe banketbakker te onderscheiden.

En waar deden we het allemaal voor? We zagen, (hoorden) ree, haas, zanglijster, roodborstje, winterrrrking, de vinkenslag, koolmees (fietspomp), zwarte mees (versleten fietspomp), keep, boomklever (hoog wiet-wiet-wiet), boomkruiper (geen wiet-wiet-

wiet), groenling en de zwartkop. Na afloop blijf ik nog even en ontdek geheel zelfstandig een zanglijster. En zie, dankzij Jos, 35e jaars, een bosuil, slapend op een tak in de zon! Adrenaline . . . !

Programma

Opgesteld door Wouter Rohde

Veranderingen worden aangegeven op de website en /of via de digitale nieuwsbrief

Check vooraf de website AUB!

Het programma op de website is leidend ten opzichte van onderstaand programma.

Zaterdag 14 mei start Nationale Vogelweek

De nationale Vogelweek duurt tot en met 22 mei.

We zullen diverse openbare excursies gaan organiseren via Vogelbescherming Nederland.

Deelname gaat via de website van de Nationale Vogelweek: <https://www.vogelweek.nl/>

Zaterdag 14 mei, Bargerveen o.l.v. Frank van de Weijer, Kees Tegelberg en Peter Jansen

Vertrektijd: 5.00 uur vanaf NS Bussum-Zuid

De hele dag wandelen in dit uitgestrekte hoogveengebied, met klapekster, wielewaal, geoorde fuut, grasmus en braamsluiper. Neem voldoende te drinken en te eten mee. De hele dag wandelen in dit uitgestrekte hoogveengebied, met klapekster, wielewaal, geoorde fuut, grasmus en braamsluiper. Neem voldoende te drinken en te eten mee. Uitgangspunt is om een wandeling van circa 17 kilometer te maken. Een flinke afstand dus, maar daar nemen we ook geruime tijd voor, met de nodige stops. Ook zal ter plaatse, op verzoek, gekeken worden of er toch ergens kan worden ingekort.

Maandag 16 mei

Zouweboezem o.l.v. Izaak Hilhorst
Vertrektijd: 5.30 uur vanaf NS Bussum-Zuid

De Zouweboezem (gelegen tussen Meerkerk en Ameide in ZH) is een eldorado voor (beginnende) vogelaars. Met goed weer zitten en zingen riet- en moerasvogels vlak voor je neus. Eén van de grootste broedkolonies van purperreigers in Nederland bevindt zich hier. Verder kunnen we in het gebied ooievaar, bruine kiekendief, porseleinhoen, poelsnip, kwartelkoning, zwarte stern, en blauwborst tegenkomen, naast heel veel "gebruikelijke" soorten. Het terrein bestaat voornamelijk uit rietvelden in verschillende verlandingsstadia, die we goed kunnen overzien vanaf de kade en de dijk en vanuit een kijkhut.

We zijn rond 12 uur weer terug.

Vrijdag 20 mei

Bovenmeent: avondwandeling o.l.v. Wouter Rohde

Vertrektijd: 19.00 uur vanaf parkeerplaats bij de molen van Ankeveen, Loodijk 30

Voor alle leden, en in het bijzonder voor de leden die dit jaar de voorjaarscursus hebben gevolgd, gaan we een wandeling maken door de Bovenmeent. We mogen rekenen op diverse steltlopers, rietvogels, reigers, meeuwen en eenden. Gaan we de blauwborst horen zingen? En de rietgors? Zullen we kluten zien? Of een van de kiekendieven? Ga mee en ervaar het. Voor extra telescopen zorgt de VWG. We starten om 19.00 uur en zijn uiterlijk 21.30 weer terug.

Zaterdag 11 juni

Groene Jonker en Wavershoek o.l.v. Antje van Slooten en Peter Jansen
Vertrektijd: 7.00 uur vanaf NS Bussum-Zuid

Twee mooie gebieden waar we een rondwandeling gaan maken. Rietvogels en watervogels overal.

Zaterdag 18 juni

Oppad en Kromme Rade o.l.v. Frank van de Weijer en Izaak Hilhorst
Vertrektijd: 5.30 uur vanaf Begin van de Kromme Rade aan het Moleneind

Een prachtige rondwandeling langs Hollandse wateren. We zullen ogen en vooral oren te kort gaan komen.

Vrijdag 24 juni

Leusderheide: nachtzwaluw en houtsnip o.l.v. Kees Tegelberg

Vertrektijd: 20.45 uur. NB vooraf aanmelden. vanaf NS Bussum-Zuid

Elk jaar weer is het enerverend om stil te staan (in twee betekenissen) tot je de sonore ratel van de nachtzwaluw in de verte hoort. En intussen komt regelmatig de houtsnip langs de bosrand vliegen. Spektakel zonder kabaal, natuur in optima forma. In verband met weersomstandigheden: vooraf aanmelden per email Tegelberg@wxs.nl), dan krijg je een email als het niet doorgaat.

Vrijdag 1 juli

Westbroekse Zodden o.l.v. Hedwig Schoorlemmer en Margreet Bijpost
Vertrektijd: 19.00 uur vanaf Station NS Hollandse Rading

Dit moerasbos en de aangrenzende weilanden zijn goed voor een grote variëteit aan water en rietvogels. Een heerlijke avondwandeling met volop vogels en natuur. Om 22.00 uur zijn we weer terug.

Vrijdag 1 juli

Westbroekse Zodden o.l.v. Hedwig Schoorlemmer en Margreet Bijpost
Vertrektijd: 19.00 uur vanaf Station NS Hollandse Rading

Dit moerasbos en de aangrenzende weilanden zijn goed voor een grote variëteit aan water en rietvogels. Een heerlijke avondwandeling met volop vogels en natuur. Om 22.00 uur zijn we weer terug.

Zaterdag 13 augustus

Bovenmeent Steltlopers o.l.v. Piet Spoorenberg en Joke van Velsen
Aanvang: 9.00 uur vanaf Kruispunt Hilversumse Meentweg en Melkmeent

Fietsexcursie. Op zoek naar pleisterende stellopers en natuurlijk ook alle andere vogels in dit bijzondere natuurgebied. Eindtijd circa 12.30 uur.

Zaterdag 3 september

Harderbroek o.l.v. Poul Hulzink en Huub Casander

Vertrektijd: 9.00 uur, vanaf NS Bussum-Zuid.

Het Harderbroek is niet heel oud. Het is ontstaan uit de Zuiderzeebodem en maakt onderdeel uit van Oostelijk Flevoland, drooggemalen omstreeks 1957. Het natuurgebied Harderbroek ligt tegenover Harderwijk en grenst aan het randmeer Wolderwijd. Hier vind je uitgestrekte rietvelden, ruige moerassen, graslanden en pril oerbos. Het is een belangrijk leefgebied voor zeldzame moerasvogels als de roerdomp en zilverreiger. We bezoeken het natuurontwikkelingsgebied Plan Roerdomp waarbij 85 ha akkerland is omgezet in moeras, wateren en slik. We gaan veel watervogels zien.

We zijn om 13.00 uur weer terug.

Donderdag 15 september
Lezing Terugkeer van de Moardekster; het verhaal van de Grauwe Klauwier

Aanvang 20.00 uur, Infoschuur

De lezing van vanavond zal worden verzorgd door Marijn Nijssen (Stichting Bargerveen), die sinds zijn studenten-onderzoek aan de Grauwe Klauwier in 1995 voorgoed verslaafd raakte aan deze 'Moardekster'.

Vrijdag 23 september 2016 - zondag 25 september

najaarsweekend Texel, Hotel de Pelikaan.

Najaar 2016

vogelherkenningscursus 16+

Op dinsdagavond 4 oktober begint de najaars- Vogelherkenningscursus voor volwassenen in de Infoschuur van het Goois Natuurreservaat aan de Naarderweg in Hilversum.

Wil je zelf jouw kennis weer eens op-poetsen, of ken je in jouw omgeving belangstellende voor deze cursus, wil je hen dan op deze cursus attenderen? Op de website van de VWG kan je alle informatie vinden. Mocht je interesse hebben stuur dan snel een mailtje naar cursussen@vwg-gooi.nl, want deze cursus staat erg in de belangstelling.

Het cursusteam

Adviezen voor het aanleveren van kopij

Het verwerken van uw aangeleverde artikel wordt sterk vereenvoudigd als u zich aan de onderstaande richtlijnen houdt. Ga ervan uit dat de redactie, in overleg met de drukker, de lay-out maakt. Uw eigen bladindeling in kolommen werkt vertragend.

De adviezen voor het aanleveren op een rij:

- Geef uw artikel een herkenbare titel, ook in de correspondentie
- 'Blinde' tekst, dus rechttoe rechtaan tekst in Word, lettertype en -grootte maakt niet uit
- Niet in kolommen
- Kopjes mogen vet gedrukt worden
- Geen kaders gebruiken
- Alinea's wel aangeven met Enter
- Vogelnamen zonder hoofdletter, Latijnse namen cursief, geslacht met hoofdletter, familienaam klein *Vanellus vanellus* voor de Kievit.
- Geef in het artikel tussen de alinea's aan:
- Foto 1, Figuur 3, Tabel 4, daar waar een figuur ingevoegd moet worden
- Lever de foto's en overige illustratie apart aan, liefst in jpeg en in een zo hoog mogelijke resolutie

Namens De Korhaan-redactie, Paul Keuning

nest jonge spotvogels bij Ospeldijk

Foto: Boena van Noorden

Een duik in de tijdschriften:

Paul Keuning

Hoeveel plekken zijn er nog in Nederland, waar je onderzoek kunt doen naar de spotvogel? De meeste vogelspotters springen een gat in de lucht als ze al één spotvogel te zien krijgen. Boena van Noorden uit Deurne heeft het voorrecht om in een gebied te wonen, waar de spotvogel nog in redelijke aantallen voorkomt. De auteur beschrijft in dit artikel het broedsucces van deze zeer kritische vogel van de rode lijst, die sinds de jaren zestig met 50 tot 75 procent afgenomen! In de Peel vind je nog plaatsen met tientallen nesten.

Door verandering van het klimaat schuift de soort steeds verder naar het noorden op. De spotvogel komt hier als één van de laatste aan via de zuidoostelijke trekroute. Nederland zit op de noordelijke grens van zijn zomergebied. Als we het klimaat als oorzaak van de achteruitgang uitsluiten, want het wordt toch langzaam wel wat warmer,

wat zijn dan nog meer factoren van de afname? Komt het door het insecticide imidacloprid, dat recent in het oppervlaktewater is aangetoond? (Huntley et al 2007). Ook in Limburg is de soort zeker met 30% afgenomen. De kennis over reproductie en overleving ontbrak tot nu toe, daarom werd dit onderzoek uitgevoerd.

De onderzoeksgebieden liggen in intensief gebruikt agrarisch gebied in De Peel, aan rustige onverharde boerenweggetjes met zomereik en berk langs de kant. Dat is het geval bij Ysselsteyn, ten Z-O van Venray. De andere biotoop ligt bij het gehucht Ospeldijk, gemeente Nederweert. Ook weer een boerenweg, in dit geval met veel struikgewas langs het pad: braam, vlier en wilg. Dit cultuurlandschap is ontstond na ontginning van het hoogveen in het begin van de 20e eeuw.

Werkwijze

Vanaf begin mei, wanneer de spotvogels aankomen, werd het gebied wekelijks bezocht. Zangposten werden op de GPS opgeslagen, zo werd een compleet beeld van territoria verkregen. Daarna werd begin juni systematisch gezocht naar nesten, die regelmatig diep in het (braam-) struikgewas zitten. Met de 'dideroid-roep' van de spotvogel werd duidelijk waar je zoeken moest en als je dan laag bij de grond naar boven kijkt, is in het tegenlicht het nest makkelijker te vinden dan wanneer je er van bovenaf op kijkt. Ook de nestplaatsen werden in de GPS opgeslagen, net als broedstadium en de legselgrootte.

Ik had nog nooit van het Mayfield nestsucces gehoord, maar ook dat werd met behulp van Jeroen Nienhuis van Sovon uitgerekend. Mayfield rekent met de dagelijkse overlevingskans. Een deel van de nesten wordt namelijk niet gezien op de dag van uitkomst, maar een paar dagen

later. Sommige eieren zijn dan in-tussen al mislukt voordat de waarnemer ze had ontdekt. Het gecorrigeerde Mayfield nestsucces komt, zeker als er weinig waarnemingen zijn gedaan, beduidend lager uit dan de bepaling op de klassieke manier.

Het merendeel van de 547 gevonden nesten met minimaal één ei zat in braamstruiken. De gemiddelde legdatum van het eerste ei valt op 1 juni. Van 422 nesten kon de legselgrootte worden bepaald, met gemiddeld tussen de 4 en de 5 eitjes. Deze bevindingen komen overeen met onderzoeken in België, Duitsland en Polen. Vervolglegsels komen feitelijk alleen voor wanneer er iets mis gegaan is met het eerste legsel. Bewonderingswaardig wat er allemaal is onderzocht aan het voergedrag van de ouderparen: Zo werd geabstraheerd dat het aantal voedingen per jong in 12 dagen neer moet komen op 1482. Uit filmopnamen kon de duur van een voeding worden vastgesteld, die bedroeg 5,7 seconden. Het was niet altijd eenduidig te zien waar de voedselhapjes uit bestonden, maar het overgrote

deel bestond uit vliegende insecten. Tweedderde van de poepjes van de jonge vogels werden door de ouders door geslikt en gemiddeld gebeurde dat nadat zes keer voedsel was aangeboden.

Broedsucces en verliesoorzaken

Het volgens de Mayfield gecorrigeerde nestsuccessen over de onderzoeksperiode 2002-2014 was 38,5%. Van 36% van de mislukte broedsels kon de oorzaak niet worden achterhaald. 35% Van de mislukkingen vond plaats in de ei-fase, 29% ging mis in de jongen-fase. Predatie wordt vermoed bij de overgrote meerderheid van de gevallen waar het mis ging. Het nest was dan ongeschonden, maar leeg achter gelaten. Een hoog nest in struiken aan dunne takken, dan kunnen alleen vogels de daders zijn, terwijl nesten op lage hoogte waarschijnlijk door muizen werden leeg geroofd. Per dag verdween er dan één ei, maar bewijs dat dit muizenwerk was kan niet worden geleverd. Na langdurige regen werden jongen soms dood in het nest aangetroffen als gevolg van onderkoeling en voedselgebrek. De jongen zijn na 6 dagen

te groot om allemaal door moeder warm gehouden te worden.

Conclusies:

De broedresultaten in het onderzoeksgebied zijn vergelijkbaar met die in de ons omringende landen. Ook de reproductie in de Peel komt overeen met soorten als bosrietzang, tuinfluiter en zwartkop, soorten die hun populatie goed op peil kunnen houden. Dan moet de achteruitgang in de rest van Nederland toe te schrijven zijn aan het geringe aanbod van geschikte broedbiotopen: plekken met bermen van onder andere braamstruweel. Opgemerkt wordt nog dat de spotvogel zich gedurende 9 maanden buiten onze landsgrenzen ophoudt. Omstandigheden in Afrika en in de Sahel zijn niet meegenomen in dit onderzoek, maar zullen ongetwijfeld hun invloed hebben op de leefomstandigheden van de spotvogel.

Bron: de heer **B. van Noorden**, Limosa jrg. 88: pag (4) 2015 Tijdschrift van de Nederlandse Ornithologische Unie en Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Wat stond er nog meer aan interessante artikelen in de vogelbladen?

Tussen Duin & Dijk jrg. 15 (1) 2016 Samenwerkende Flora en Fauna-organisaties in N-H. J. vd Winden & N. Hogeweg 'Waar horen we nog hoempen in het moeras?' Het aantal roerdampen is in aantal afgenomen in Noord-Holland, ons werkgebied telt slechts één territorium in het Naardermeer. De lage aantallen duiden op een tekort aan leefgebied. J. Deru et al 'Meten van voedsel voor weidevogelkuikens' Met plakvallen aan de rand van een weiland wordt aantal en soort insect vastgesteld. D. Tanger 'Observaties van jonge grutto's', door jonge grutto's, voorzien

van een kleurring op pleisterplaatsen te tellen, wordt een indicatie voor het broedsucces verkregen.

Dutch Birding jrg. 38 (1) 2016 Tijdschrift over palearctische vogels P. Adriaens & C. Gibbons 'Identification of the *Larus canus* complex', determinatie, herkenning in het veld van de verschillende stormmeeuwsoorten, waarbij vier ondersoorten onderscheiden worden: onze 'gewone' stormmeeuw, aangeduid als *canus* en verder de heinei-, Kamtsjatka- en de Amerikaanse stormmeeuw.

Dutch Birding jrg. 38 (2) 2016 Kris De Rouck & E.B. Ebels zagen een oosterse vorkstaartplevier bij Sint Philipsland -sept. '14. M.I. Habib geeft een 'Update van broedstatus van de Rode-Zeelepelaar in Egypte'. Ook van de heer Habib een 'Tellingen van broedende Saunders' dwergsterns bij Ras Sudr in de Sinai'. J. Duckowski onderzocht een aangereden vrouwtje van de 'Goudgele nachtzwaluw in de Westelijke Sahara in Marokko'. E. Winkel beschrijft de 'kleine veldleeuw' bij El Gouna (Egypte). M. Roos en E.B. Ebels namen een 'Swinhoes boszanger waar bij Kamperhoek' in

de periode nov.'13 t/m jan.'14. W.v. Gasse zag in Bulgarije bij Burgas een maskerkwikstaart op 12-09-'15. En nog tientallen waarnemingen van bijzondere soorten onder WP reports.

Dutch Birding jrg. 38 (3) 2016

A. Hellquist 'Herkenning van vrouwtje witkopgors, nieuwe puzzelstukjes'. A.B. Dov & Y. Kiat 'Broedende gestreepte dwergooruilen in de Riftvallei, Israël'. D.M. Brinkhuizen 'Birding in the Galápagos Islands', tientallen endemische soorten en ze zijn niet schuw. J. Bosma & E.B. Ebels 'Grijze junco zat febr.-april '15 in Groningen (Beijum)'. Verder onder het kopje WP reports weer vele zeldzame soorten, gespot op diverse plekken in de wereld. En bij recente meldingen vind je een overzicht van de binnenlandse meldingen in de periode jan.-febr. van dit jaar.

Het Vogeljaar jrg. 64 (1) 2016 T. Sas 'Nederlandse vogelbescherming in de Eerste Wereldoorlog', de mobilisatie vanaf de zomer 1914 leidde tot zorgen over de vogelstand. Om te voorkomen dat de op Rottum gelegerde soldaten de eieren van de vogels roofden, werden ze voorgelicht over het nut van vogelbescherming. T. Loorij 'Foute vogelnamen op postzegels'. G. Ouweneel 'Het ornithologisch erfgoed van Kist, een 'bezeten' veldwaarnemer'. De nalatenschap van mr. J. Kist, allemaal nog aanwezig op zijn werkkamer, is een waar mekka voor wie oog heeft voor de persoonlijke aantekeningen van een echte vogel-ontdekker. Door J. Jansen wordt nog een vogelbeschermmer en onderzoeker van voor de oorlog uit de Peel beschreven. Dat was Frans van Baar 'Eierzoeker en beschermer'. De werkgroep ornithologisch erfgoed buigt zich nu over

de vraag wat er met zijn zeer complete verzameling vogeleieren moet gebeuren. Gaat het naar Naturalis, dan wordt deze collectie opgesplitst in vele laatjes over de verschillende vogelsoorten. Het zou mooi zijn als het Brabants natuurmuseum in Breda hier belangstelling voor toont: dan kan deze verzameling intact tentoongesteld worden. G. Wassink & W. Hingmann '2014: recordjaar voor de oehoe in Nederland en enkele West-Duitse gebieden'. K. Heij 'Achteruitgang van huismussen in steden gestopt?' De aantallen stabiliseren de laatste jaren. Meer struiken en heggen, i.p.v. de versteende tuinen zou helpen.

Broedend wijfje zeer vast zittend in het nest

Foto: Boena van Noorden

Adressenlijst

Postadres VWG Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Postbus 1028, 1200 BA Hilversum

Bankrekeningen ING (algemeen): NL28 INGB 0002 5291 79 t.n.v. VWG Het Gooi e.o., Bussum
ING (uitsluitend contributie): NL24 INGB 0007 8747 27 t.n.v. VWG Het Gooi e.o., Weesp
Rabobank: NL17 RABO 0155 9631 39 t.n.v. VWG Het Gooi e.o., Bussum

Bestuur van de Vogelwerkgroep

Voorzitter	Piet Spoorenberg	Celebesstraat 36, 3742 DD Baarn	035 - 5436 371	voorzitter@vwggooi.nl
Secretaris	Huub Casander	Vlie 30, 1273 WN Huizen	035 - 5259 131	secretaris@vwggooi.nl
Penningmeester	Egbert Leijdekker	Dr. A. Kuyperlaan 18a, 1402 SC Bussum	035 - 6936 093	penningmeester@vwggooi.nl
Subgroep Avifauna	Juun de Boer	Waldecklaan 35, 1213 XV Hilversum	035 - 6854 573	avifauna@vwggooi.nl
Subgroep Excursies	Wouter Rohde	Prof. De Jongstraat 3, 1221 HX Hilversum	035 - 6422 629	excursies@vwggooi.nl
Algemeen bestuurslid	p.m.			
Subgroep Vogelherkenning	p.m.			
Subgroep Communicatie	Ton van den Oudenalder	Floriszlaan 40, 3742MK Baarn	035 - 5432666	oudenalderr@casema.nl

Nuttige adressen

Lezingen en contactavonden zijn in de Infoschuur GNR, Naarderweg 103, 1217 GL Hilversum (bij de natuurbrug).

Vogelcursus	Francis Bakker, Schuttersweg 81, 1217 PW Hilversum, 035 - 6560 067, cursussen@vwggooi.nl
Lezingen	Feiko Prins, Hindelaan 23, 1216 CS Hilversum, 035 - 6217 017, lezingen@vwggooi.nl
Promotie en verkoop	Nel Huese, Elzenlaan 40, 1214 KM Hilversum, 035 - 6248 716, promotie@vwggooi.nl
Bibliotheek en archief	Paul Keuning, Stam 26, 1275 CJ Huizen, 035 - 5268 281, pw.keuning@solcon.nl
Vogelziekenhuis Naarden	Erik Bruinning, Burg. J. Visserlaan 1, 1411 BR Naarden, 035 - 6945 658
Buitenland excursies	Evert Constandse, 035 - 5317 565, buitenland@vwggooi.nl
Fotowerkgroep	Hugo Weenen, Koggewagen 88, 1261 KD Blaricum, 035 - 5241 123, fotografie@vwggooi.nl
Ledenadministratie	zie binnenzijde voorblad
Redactie De Korhaan	zie binnenzijde voorblad
Website www.vwggooi.nl	Dirk Prop, 035 - 5253 723, webmaster@vwggooi.nl
E-mail nieuwsbrief VWG	aanmelden bij nieuwsbriefvwg@vwggooi.nl of via de website
Vogelwaarnemingen	zie www.gooi.waarneming.nl .

Het **Dineke Sluijters Vogelfonds** financiert projecten voor vogelbescherming en studie: zie voor het indienen van projectvoorstellen de website van de VWG. Adres: vogelfonds@vwggooi.nl

Wergroepen Subgroep Avifauna	Coördinatoren	Telefoon	E-mail
1. Watervogeltelling	Willem-Jan Hoeffnagel	035 - 6919 356	w.j.a.hoeffnagel@hccnet.nl
2. Eempoldertellingen	Jan Mooij	035 - 5429 725	mooij.noorman@planet.nl
3. Weidevogelnestbescherming	Gert Bieshaar/Frits During	035 - 5311 002	g.bieshaar1@kpnplanet.nl
4. Tuinvogelonderzoek	Egbert Leijdekker	035 - 6936 093	tuinvogelonderzoek@vwggooi.nl
5. Zwaluwenonderzoek	Dick Jonkers/Gert Bieshaar	035 - 5260 456	dickjonkers@telfort.nl
6. Zwaluwkring Huizen	Mieke Pieren-Olijhoek	06 - 4410 1890	zwaluwen@vwggooi.nl
7. Zwaluwkring Ankeveen	Arda van der Lee	035 - 6562 309	alder306@planet.nl
8. Zwaluwkring Hilversumse Meent	Pieter Schut/André van Soest	035 - 6936 811	pieter.schut@planet.nl
9. Vogelringstation	Harry de Rooij	035 - 6289 470	harryderooij@planet.nl
10. Nestkasten	Ronald Beskers	035 - 5387 341	nestkastonderzoek@vwggooi.nl
11. Steenuilen	Frank van de Weijer	035 - 5311 207	fh.vd.weijer@hccnet.nl
12. Kerkuilen	Harry de Rooij/Gerard Mijnhout	035 - 6289 470	harryderooij@planet.nl
13. Roofvogels	Harry de Rooij	035 - 6289 470	harryderooij@planet.nl
14. Ijsvogels	Jelle Harder	035 - 6937 858	jelleharder@hetnet.nl
15. Broedvogelinventarisaties	Dirk Prop/Piet Spoorenberg	035 - 5253 723	broedvogels@vwggooi.nl

Coördinatieteam Avifauna: Juun de Boer (voorzitter), Jan Mooij en Dirk Prop

Voor ongelukken en/of problemen, die ontstaan tijdens activiteiten van de Vogelwerkgroep aanvaardt de vereniging geen enkele aansprakelijkheid. Deelname geschiedt op vrijwillige basis.

